

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Elisabeth Gartmo

Överförande av straffverkställig- het ur en ideologisk synvinkel

Examensarbete
30 högskolepoäng

Handledare: Helén Örnemark Hansen

Internationell straffrätt och straffprocessrätt

HT 2008

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	4
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställning	6
1.3 Avgränsningar	7
1.4 Metod och material	8
1.5 Forskningsläge	8
1.6 Disposition	9
1.7 Definitioner och terminologi	9
1.7.1 Straffideologier i litteraturen	10
1.7.2 Uppsatsens modell	11
2 STRAFFRÄTTSLIGT SAMARBETE INOM EU	14
2.1 Inledande anmärkningar	14
2.2 Bakgrund	14
2.3 Ett område med frihet, säkerhet och rättvisa	17
2.3.1 Tammerforsslutsatserna och det ömsesidiga erkännandet	17
2.3.2 Fördraget om en konstitution för Europa	19
2.3.3 Haagprogrammet	19
2.3.4 Lissabonfördraget	20
2.4 Kommentarer	23
3 ÖVERFÖRANDE AV STRAFFVERKSTÄLLIGHET INOM EU	24
3.1 Inledning	24
3.2 Lagreglering på EU-nivå	25
3.2.1 Lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom	25
3.2.2 Överförandekonventionen	25

3.2.3	Tilläggsprotokollet till överförandekonventionen samt Schengenkonventionen	26
3.2.4	Brottmålsdomskonventionen	27
3.2.5	Straffverkställighetsavtal med internationella tribunaler och domstolar	28
3.3	Rambeslutet om överförande av straffverkställighet inom EU	28
3.3.1	Rambeslutets materiella innehåll	30
3.3.2	Rambeslutet och den dubbla straffbarheten	32
3.3.3	Kommentar	33
3.4	Rambeslutets påverkan på den svenska lagstiftningen	34
3.5	Kommentar	36
4	ÖVERFÖRANDE AV STRAFFVERKSTÄLLIGHET INOM NORDEN	37
4.1	Inledning	37
4.2	Lagreglering på nordisk nivå	37
4.2.1	Den nordiska verkställighetslagen	38
4.3	Rambeslutets påverkan på ett nordiskt plan	39
4.4	Kommentar	41
5	STRAFFIDEOLOGIER	42
5.1	Inledning	42
5.1.1	Straffideologier och straffrättsprinciper	43
5.2	Allmänprevention	44
5.3	Individualprevention	45
5.3.1	Individuell avskräckning	46
5.3.2	Inkapacitering	47
5.3.3	Behandling	47
5.4	Klassicism och nyklassicism	48
5.5	Proportionalitetsideologin	49
6	DET STRAFFIDEOLOGISKA VÄRDEGRUNDLAGET I NORDEN	50
6.1	Inledning	50
6.2	Sverige	51
6.3	Danmark	52
6.4	Finland	52

6.5	EU-rättens övergripande påverkan på det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden	53
7	ANALYS	56
7.1	Granskning av rambeslutet	56
7.1.1	Rambeslutets syfte sett ur ett historiskt perspektiv	56
7.1.2	Skillnader i förhållande till gällande lagstiftning på EU-nivå	57
7.1.3	Skillnader i förhållande till gällande lagstiftning på nordisk nivå	59
7.1.4	Rambeslutets konsekvenser för det straffideologiska värdegrundlaget	60
7.2	Det straffideologiska värdegrundlaget i förändring	60
7.2.1	Sverige	61
7.2.2	Danmark och Finland	61
7.3	Diskussion och slutsats	62
	BILAGA A	63
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	73

Summary

In the EU, the development in criminal law has been characterized by an ambition to create an area of freedom, security and justice since the formulation of the Tampere milestones in 1999. The principle of mutual recognition is an important cornerstone in this work. The principle is the base for the framework decision on the European enforcement order and the transfer of sentenced persons between Member States of the European Union, which in the present situation is about to be adopted in the EU. The framework decision implies that transferring the execution of sentences, which entail deprivation of liberty, between the member states of the EU will be facilitated and rationalized. Consequently, a possibility emerges that a member state has to accept the execution of a sentence for an act that is not criminalized in the own legal framework. Therefore, the framework decision can imply that the criminal ideology values that the legal framework is based on will be affected and will have to change in the long run. The main question formulation in the thesis – Does the framework decision on the European enforcement order and the transfer of sentenced persons between Member States of the European Union mean that the criminal ideology values that the legal framework within the Nordic countries is based on have to change? – discusses this problem. The thesis studies the framework decision from a viewpoint considering criminal ideology values focusing on the Nordic legal framework. The framework decision is also placed in a historical context to better understand the purpose of the framework decision. In the thesis a model is created to clarify the terms criminal ideology, criminal theory and criminal principle. The model advocates the term criminal ideology. The classification that is made is general prevention, individual prevention, classicism and neo-classicism and proportionality. After a review of the criminal ideology values that the legal framework in the Nordic countries is based on, an analysis of the consequences that the framework decision has on these values is made.

Important conclusions that can be drawn from the study is that the procedure of the framework decision, in contrast to the current procedure on a European level as well as on a Nordic level, is obligatory and compelling to a greater extent. The framework decision also arrays time limits for the transfer and the demand of the convict's consent is not demanded in as many situations. Time limits are new also within the Nordic cooperation, while the convict's consent has not been demanded since the 1960's. An important difference in comparison to the new order is that the demand of double punitivity will be derated for a number of so called list offences, which are mentioned in the framework decision. There is a possibility for the member states to leave a notice that they intend to array a demand of double punitivity. It is also possible to adapt the type or length of the sanction in case it is not compatible with the executing state's legislation. The exceptions from the rules of the framework decision imply that the consequences for the criminal ideology values, that the legal framework is based on, are limited.

In case the exceptions are not applied, the criminal ideology values within the Nordic countries will be affected and will have to change, since foreign judgements will be executed in the own state. To give the principle of mutual recognition a real breakthrough within the EU, the framework decision's exceptions should not be applied.

Sammanfattning

Den straffrättsliga utvecklingen inom EU har alltsedan formulerandet av Tammerfors slutsatserna 1999 präglats av en strävan att skapa ett område av frihet, säkerhet och rättvisa. Principen om ömsesidigt erkännande är en viktig hörnsten i detta arbete. Principen ligger till grund för rambeslutet om ett europeiskt verkställighetsbeslut och överförande av dömda personer mellan Europeiska unionens medlemsstater, vilket i dagsläget håller på att antas inom EU. Rambeslutet innebär att överförande av straffverkställighet av frihetsberövande straff mellan EU:s medlemsstater kommer att underlättas och effektiviseras. Därmed uppstår en möjlighet att en medlemsstat måste acceptera att verkställa ett straff för en gärning som inte är kriminaliserad i den egna rättsordningen. Rambeslutet kan således innebära att det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden påverkas och i längden måste förändras. Den i uppsatsen uppställda huvudfrågeställningen – Innebär rambeslutet om ett europeiskt verkställighetsbeslut och överförande av dömda personer mellan Europeiska unionens medlemsstater att det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden måste förändras? – tar sikte på denna problematik. Uppsatsen granskar rambeslutet ur en straffideologisk synvinkel med de nordiska rättsordningarna i fokus. Rambeslutet placeras också i en historisk kontext för att bättre förstå rambeslutets syfte. I uppsatsen uppställs en modell i syfte att klargöra begreppen straffideologi, straffteori och straffrättsprincip. Modellen förespråkar begreppet straffideologi. Indelningen som görs är allmänprevention, individualprevention, klassicism och nyklassicism samt proportionalitet. Efter en genomgång av det straffideologiska värdegrundlaget i Norden analyseras rambeslutets konsekvenser för detta värdegrundlag.

Viktiga slutsatser som kan dras av utredningen är att rambeslutets införande, till skillnad från det gällande förfarandet på såväl EU- som nordisk nivå, är obligatoriskt och tvingande i större utsträckning. Rambeslutet uppställer också tidsfrister för överförandet samt att kravet på den dömdes samtycke inte krävs i lika många situationer. Tidsfrister innebär en nyhet även inom det nordiska samarbetet, medan den dömdes samtycke inte har krävts sedan 1960-talet. En viktig skillnad mot den gällande ordningen är att kravet på dubbel straffbarhet slopas för ett antal s.k. listbrott, vilka räknas upp i rambeslutet. Det finns dock en möjlighet för medlemsstaterna att lämna en underrättelse att de avser att uppställa ett krav på dubbel straffbarhet. Det är även möjligt att anpassa påföljdens art eller längd i fall den är oförenlig med den verkställande statens lagstiftning. Undantagen från rambeslutets regler innebär att konsekvenserna för det straffideologiska värdegrundlaget begränsas. I fall undantagen inte tillämpas kommer det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden att påverkas och behöva förändras i och med att utländska domar verkställs i den egna staten. För att ge principen om ömsesidigt erkännande ett verkligt genomslag inom EU bör dock rambeslutets undantag inte tillämpas.

Förord

Arbetet med denna uppsats har till största delen utförts på distans från Stockholm, även om uppsatsen skrivits inom ramen för juridikutbildningen på Juridiska fakulteten vid Lunds Universitet. På grund av personliga omständigheter valde jag att flytta till Stockholm innan dess att jag var klar med min utbildning i Lund. Tack vare smidiga kommunikationer såväl i form av färdmedel som av Internet har det varit möjligt att välja denna lösning för mitt uppsatsskrivande.

Det är med blandade känslor jag nu lämnar studietiden bakom mig, men jag kan konstatera att det har varit en mycket utvecklande, rolig, men också tuff resa. Ett antal personer har förgyllt och underlättat denna resa, till vilka jag nu vill rikta ett stort tack. Jag vill särskilt nämna min mor Lena som stöttat mig såväl genom finansierande av kurslitteratur som genom att alltid ha varit min största ”supporter”. Uppsatsens författande hade avsevärt försvårats i fall jag inte haft min utomordentliga laptop, som jag kan tacka min far Peter för. Min sambo Christian och mina vänner har även de funnits där i vått och torrt och sporrat mig till att utnyttja min kreativa förmåga vid de tidpunkter då skrivkrampen infunnit sig. Min lägenhet på Järnåkra i Lund tackar jag min morbror Bjarni för.

Slutligen vill jag tacka min handledare Helén Örnemark Hansen för hennes värdefulla synpunkter och hjälp.

Stockholm, den 12 januari 2009

Elisabeth Gartmo

Förkortningar

BrB	Brottsbalk (1962:700)
E.d.	Eller dylikt
EG	Europeiska gemenskaperna
EU	Europeiska unionen
Ff.	Följande sidor
Ju	Justitieutskottet
Kap.	Kapitel
O.a.	Ovan anförd/anfört
O.a.a.	Ovan anført arbete
SL	Strafflag 19.12.1889/39
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Idén till denna uppsats uppkom dels i samband med Per Ole Träskmans föreläsningar inom ramen för kursen ”Straffrätten i ett europeiskt perspektiv” (JSR 804) under vårterminen 2007, och dels vid diskussion med Helén Örnemark Hansen, tillika min handledare för uppsatsen, som själv forskar i ämnet. Under en av Träskmans föreläsningar riktades uppmärksamhet mot det förhållande att det för realiserandet av kravet på ”samma straff för lika brott”¹ inom Europa, skulle vara nödvändigt att i extremfallen införa straff i Sverige och Norden som vi överhuvudtaget inte kan acceptera, för gärningar som vi överhuvudtaget inte kan uppfatta som brott. Detta krav på ”samma straff för lika brott” är en följd av de strävanden att uppnå en enhetlig rättstillämpning inom Europa som har aktualiserats efter det att Tammerfors slutsatserna formulerades av Europeiska rådet 1999.²

Fråga uppkommer varför vi i Sverige och Norden inte skulle kunna acceptera vissa straff eller gärningar. Svaret låter sig sökas i det straffideologiska värdegrundlaget, vilket ligger till grund för varje rättsordning. Värdegrundlaget bestämmer vilka handlingar som skall anses förkastliga och därmed skall kriminaliseras och åläggas straff.³ Det är således av intresse att undersöka om och i så fall hur det straffrättsliga värdegrundlaget inom Sverige och Norden påverkas av EU:s pågående harmonisering av straffrätten.⁴

Den del av EU:s harmonisering av straffrätten som skall undersökas i denna uppsats är *rambeslutet om ett europeiskt verkställighetsbeslut och överförande av dömda personer mellan Europeiska unionens medlemsstater*.⁵ Implementeringen i svensk rätt av rambeslutet ger upphov till frågeställningen hur det befintliga straffideologiska värdegrundlaget som de respektive nordiska rättsordningarna baseras på kommer att påverkas, om det alls påverkas.

1.2 Syfte och frågeställning

I enlighet med bakgrunden som har getts ovan har ett *syfte* formulerats för uppsatsen:

¹ Se kompendium utdelat under Per Ole Träskmans föreläsning i april 2007, *Straffrätten inom EU – En harmonisering av straffsystemen*, s.1.

² Se vidare avsnitt 2.1.3 nedan.

³ För information angående grunderna för kriminalisering, se t.ex. von Hirsch, Andrew & Jareborg, Nils, "Straff och proportionalitet". I: *NTfK* 1987, s. 300-324.

⁴ Se vidare avsnitt 2.1.1 nedan.

⁵ Hädanefter benämnt *rambeslutet*.

- Utreda hur rambeslutet om ett europeiskt verkställighetsbeslut och överförande av dömda personer mellan Europeiska unionens medlemsstater påverkar det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden.

Den *huvudfrågeställning* som uppställts till ledning för utredningen lyder enligt nedan:

- Innebär rambeslutet om ett europeiskt verkställighetsbeslut och överförande av dömda personer mellan Europeiska unionens medlemsstater att det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden måste förändras?

Huvudfrågeställningen kommer att besvaras i uppsatsens analysdel. Vidare har ett antal *hjälpfrågeställningar* uppställts för att underlätta ställningstagandet vad gäller den huvudsakliga frågeställningen:

- 1) Vad är syftet med rambeslutet sett ur ett historiskt perspektiv?
- 2) Vilka skillnader uppkommer i förhållande till gällande lagstiftning på EU-nivå i fall rambeslutet träder i kraft?
- 3) Vilka skillnader uppkommer i förhållande till gällande lagstiftning på nordisk nivå i fall rambeslutet träder i kraft?
- 4) Vilka blir konsekvenserna av rambeslutets implementering för det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden?

De tre förstnämnda hjälpfrågeställningarna kommer att behandlas och besvaras i den deskriptiva delen av uppsatsen. Den fjärde och sistnämnda hjälpfrågeställningen kommer att besvaras i uppsatsens analysdel, då rambeslutet och straffideologierna behandlas i två separata kapitel och besvarandet av den fjärde frågeställningen därför lämpar sig bäst i analysdelen.

1.3 Avgränsningar

En *avgränsning* har gjorts vad gäller rambeslutets påverkan avseende det straffideologiska värdegrundlaget. Denna påverkan undersöks endast i förhållande till de nordiska länderna även om straffverkställighet på europeisk nivå också undersöks för att möjliggöra ett redogörande för hela bilden. Att studera regleringen på EU-nivå är oundgängligt, då denna i många fall är bindande för medlemsstaterna. Bland de nordiska länderna kommer Norge och Island att utelämnas då ingetdera av länderna är medlem i EU⁶ och därför inte kommer att påverkas av rambeslutet. Till viss del kommer redogörelsen i det tredje kapitlet vara mer fokuserad på svenska förhållanden. Detta skall ses som att Sverige får statuera exempel.

Det finns en rad andra rambeslut, utöver det för uppsatsen centrala, vilka liksom rambeslutet spelar roll för genomförandet av principen om ömsesi-

⁶ <http://www.regeringen.se/sb/d/2829>, 16/5 2008, kl. 12.24.

digt erkännande.⁷ Då rambeslutet faller utanför uppsatsens syfte och huvudfrågeställning kommer de dock inte att behandlas något närmare inom ramen för framställningen.

1.4 Metod och material

Den *metod* som har använts i arbetet är traditionell rättsdogmatisk metod, vilken har ansetts mest ändamålsenlig då ämnet för uppsatsen är av sådan art att information om det huvudsakligen finns i litteraturen och på EU:s officiella hemsidor på Internet. Att tillämpa en empirisk metod har inte ansetts tillföra något för ämnet eller ens varit möjligt att använda, av nyss angivna skäl. De straffideologier som ligger till grund för det straffideologiska värdegrundlaget i Norden kommer att tjäna som metod och *teori* för analysen. Straffideologierna kommer således att användas för att utföra analysen av rambeslutets konsekvenser för det straffideologiska värdegrundlaget.

Det *material* som har använts vid efterforskningarna, vilka har utförts i samband med författandet av uppsatsen, har utgjorts av litteratur och artiklar behandlande för uppsatsen relevant information, källmaterial i form av bl.a. rambeslut från EU och information från Europaparlamentets hemsida på Internet etc. Litteraturen är författad av personer vilka alla är erkända inom sina respektive verksamhetsområden, varför litteraturen får anses trovärdig ur ett källkritiskt perspektiv. Detta gäller även för artiklarna som använts. Vad gäller materialet härstammande från Internet påstås även detta vara trovärdigt i och med dess karaktär av officiellt material från EU respektive Sveriges riksdag och regering.

1.5 Forskningsläge

På grund av rambeslutets karaktär av EU-lagstiftning, samt det faktum att rambeslutet är ett nytt instrument, har det inte behandlats i någon större utsträckning i litteraturen. Källor för redogörelsen i kapitel 3.3 utgörs därför av förarbeten⁸, samt av det aktuella rambeslutet. Den övriga informationen som berör EU är som ovan nämnts officiellt material från EU, vilket uppdateras kontinuerligt på de olika EU-institutionernas hemsidor. Däremot har straffideologier behandlats utförligt såväl i litteraturen som i artiklar, varför dessa även använts som källa för uppsatsen. Vid en genomgång av materialet angående straffideologier framgår att straffrättsprinciper och straffideologier ofta behandlas tillsammans, varför en sammanblandning lätt sker.

⁷ Exempel på sådana rambeslut är rådets rambeslut om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna, rådets rambeslut med regler om att erkänna och verkställa beslut om frysning av egendom eller bevismaterial, rådets rambeslut om erkännande och verkställighet av domar och beslut om förverkande, rådets rambeslut om erkännande och verkställighet av bötesstraff m.fl.

⁸ Prop. 2007/08:84, "Sveriges antagande av rambeslut om överförande av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen".

Vidare används begreppen straffideologi och straffteori synonymt. Uppsatsen kommer att göra en ansats för att klargöra begreppen.

Svenskspråkig litteratur som behandlar det finska straffideologiska värdegrundlaget är endast tillgänglig i starkt begränsad mängd. Följaktligen blir källurvalet något begränsat vad gäller detta område.

1.6 Disposition

För att möjliggöra ett placering av det för uppsatsen aktuella rambeslutet i en historisk kontext, samt besvara den första hjälpfrågeställningen, ges i kapitel två en översiktlig bakgrund till det straffrättsliga samarbetets utveckling inom EU under det senaste decenniet. I kapitel tre följer en redogörelse för den lagstiftning inom EU som i dagsläget gäller överförande av straffverkställighet. Kapitel tre skall besvara den andra hjälpfrågeställningen. Därefter följer en redogörelse för den lagstiftning som gäller överförande av straffverkställighet inom Norden i det fjärde kapitlet, i vilket den tredje hjälpfrågeställningen skall besvaras. Därefter kommer straffideologier och straffrättsprinciper att behandlas ur ett deskriptivt perspektiv i det femte kapitlet. Kapitlet utgör bakgrund till det sjätte kapitlet, i vilket en studie av vilka straffideologier som ligger till grund för de respektive rättssystemen i de nordiska länderna följer. Kapitel tre och sex skall ligga till grund för besvarandet av den fjärde hjälpfrågeställningen. Slutligen följer en analys av rambeslutets betydelse för det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden i det sjunde kapitlet, vari huvudfrågeställningen skall besvaras.

1.7 Definitioner och terminologi

Då denna uppsats behandlar straffverkställighet och straffideologier är inledningsvis en definition av begreppet *straff* på sin plats. Straff är i enlighet med 1 kap. 3 § BrB påföljderna för brott böter och fängelse, medan villkorlig dom, skyddstillsyn och överlämnande till särskild vård är alternativa påföljder för brott, men inte straff. Straffverkställighet är följaktligen verkställighet av ett straff. *Straffideologier* skall också definieras, eftersom de är av central betydelse för framställningens syfte och frågeställning. Straffideologier är ett underbegrepp till *straffrättsideologier*, vilka av Nils Jareborg definieras som grundläggande uppfattningar i en fråga som rör brott och/eller straff.⁹ Då straffideologierna som det straffideologiska värdegrundlaget i Norden baseras på kommer att användas som metod och teori för analysen, är det viktigt att klarlägga vilken innebörd straffideologier kommer att ges i uppsatsen. Nedan ges en redogörelse för hur straffideologier har förklarats i litteraturen, varefter den modell som kommer att användas i uppsatsen presenteras.

⁹ Se Jareborg, N., *Allmän Kriminalrätt*, författaren och Iustus Förlag AB, Uppsala 2001, s. 68-69, samt Jareborg, Nils & Zila, Josef, *Straffrättens påföljdslära*, 2:a upplagan, författarna och Norstedts Juridik, Stockholm 2007., s. 62-63.

1.7.1 Straffideologier i litteraturen

Begreppet straffideologi består av två delar; *straff* och *ideologi*, varför en så fullständig definition som möjligt bör definiera även dessa två separata begrepp. Straff har definierats ovan i delkapitel 1.7. Jareborg definierar en *ideologi* som en uppsättning grundläggande uppfattningar rörande någon aspekt av verkligheten, som grundåskådningarna i ett tankesystem. Jareborg ställer sig dock kritisk till begreppet ideologi, då han menar att ideologier i vetenskapliga sammanhang ofta förknippas med bristande rationalitet. Jareborg framhåller att det faktum att de flesta som sysslar med vetenskap hellre talar om teorier än ideologier kan vara missvisande, då han anser att det finns ett behov av att skilja mellan ideologier och teorier inom vetenskapen såväl som inom etiken och politiken, på samma sätt som det finns ett behov av att inom ett rättssystem skilja mellan principer och regler. Vidare anser Jareborg att en värderingsfri vetenskap i logisk positivistisk anda är en ideologi i sig, och en ofruktbar sådan.¹⁰

En ideologi kan vara "deskriptiv" eller "normativ" eller både och, enligt Jareborg. Oavsett kan frågan angående ideologins rationalitet alltid ställas, även om det inte är möjligt att tala om sant eller osant. Jareborg menar att ideologier är oundgängliga, då de är redskap som behövs för att vi skall kunna leva ett "anständigt" liv, bl.a. på så sätt att de gör världen begriplig och hanterbar. De behövs för att förbättra våra liv. Även om många ideologier uppfattas som självklara av sina bärare, då de präglar den omgivning eller kultur i vilken bäraren växer upp, är ingen ideologi immun mot invändningar eller förändringar. Jareborg menar att allt bara inte kan ifrågasättas samtidigt.¹¹

De två termerna *straff* och *ideologi* bildar tillsammans begreppet *straffideologi*, vilket Jareborg och Josef Zila¹² har definierat som diskussionen om varför man straffar och vad som är syftet med bestraffning, om det kan sägas finnas något syfte. Denna slags uppfattningar brukar traditionellt sett kallas för "straffteorier". Jareborg och Zila föredrar dock benämningen "straffideologier", då det rör sig om grundläggande normativa ställningstaganden.¹³ De anser dock inte att detta utesluter att en straffideologi kan vara mer eller mindre rationell.¹⁴

Även *brottsideologier* har behandlats i litteraturen, varför en definition även av detta begrepp kan vara på sin plats i sammanhanget för att undvika sammanblandning av de olika begreppen. En *brottsideologi* behandlar brottens "natur", samt vad som gör ett brott förkastligt och klandervärdt och besvarar frågan vad felet egentligen är med att någon begår ett brott.¹⁵ Dessa ideolo-

¹⁰ Jareborg 2001, s. 68.

¹¹ Jareborg, N., *Straffrättsideologiska fragment*, författaren och Iustus Förlag AB, Uppsala 1992, s. 96.

¹² Jareborg, N. & Zila, J., *o.a.a.*

¹³ Jareborg har kommenterat användandet av begreppet teori i stället för ideologi även i ett annat sammanhang, se Jareborg 2001, s. 68.

¹⁴ Se även ovan föregående stycke angående Jareborgs distinktion mellan ideologier och teorier.

¹⁵ Jareborg 1992, s. 97-98.

gier kommer inte att vidare behandlas i uppsatsen. Jareborg och Zila använder sig även av begreppet *bestraffningsideologi*, vilket syftar på ideologier som hänför sig till ådömande av straff. Bestraffningsideologier påpekas vara internationella och inte nationella.¹⁶

1.7.2 Uppsatsens modell

Begreppen straffideologier och straffteorier används ofta synonymt i litteraturen¹⁷, varför ett klargörande är på sin plats. I detta delkapitel skall därför en modell för tankegångarna kring varför man straffar och vad som är syftet med bestraffning¹⁸, uppställas. För att bestämma terminologin för modellen skall ställning tas till vilket begrepp av straffideologier och straffteorier som är lämpligast i sammanhanget. En ursprunglig definition av begreppen teori respektive ideologi skall därför sökas för att inte påverkas av de definitioner av begreppen som hittills givits i litteraturen.

Begreppet *teori* definieras i Bonniers svenska ordbok som en "sammanhängande vetenskaplig lärobyggnad el. del därav". Ett exempel på en teori i denna betydelse är Einsteins relativitetsteori. En annan definition av teori som ordboken ger är en "tankemässig förklaring el. antagande som inte bekräftats av verkligheten". Motsatsen till denna betydelse av teori är praktik.¹⁹ Att tankegångarna kring varför man straffar och vad syftet är med bestraffning skall klassificeras som en teori i den förstnämnda betydelsen; en sammanhängande vetenskaplig lärobyggnad, förefaller inte helt tillfredsställande. Einsteins relativitetsteori och de nämnda tankegångarna kring straff tycks ha väldigt lite gemensamt. Tankegångarna om straff klassificeras svårigen som en vetenskaplig lärobyggnad, då de snarare erbjuder ett slags visioner angående hur ett samhälles straffsystem kan vara ordnat för att vara mest effektivt i vissa avseenden (vara allmänpreventivt t.ex.). Teori i den sistnämnda betydelsen; en tankemässig förklaring eller antagande som inte bekräftats av verkligheten, anknyter till något som inte är styrkt i verkligheten. Detta får inte anses vara fallet vad gäller de tankegångar som värdegrundlaget i Nordens rättsordningar vilar på. Tankegångarna är styrkta i verkligheten på så sätt att de har tillämpats eller fortfarande tillämpas. Vidare är tankegångarna varken antaganden eller förklaringar utan snarare idéer om hur ett straffsystem skall vara utformat. Det kan nämnas att det faktum att teori av Bonniers svenska ordbok inkluderas i definitionen av ideologi (se nedan) tyder på att ideologi är en synonym till teori enligt denna definition.

Nordstedts svenska ordbok definierar teori som "antagande grundat på noggranna överväganden om faktiska förhållanden". Det anges även att begrep-

¹⁶ Jareborg, N. & Zila, J., *o.a.a.*, s. 63.

¹⁷ Se t.ex. Träskman 2005, s. 873 samt Häthén, Christian, *Straffrättsvetenskap och kriminalpolitik - De europeiska straffteorierna och deras betydelse för svensk strafflagstiftning 1906-1931 - Tre studier*, Lund University Press, Lund 1990, s. 19 ff.

¹⁸ Se Jareborg & Zilas definition av begreppet straffideologi i delkapitel 1.7.1.

¹⁹ Györki, Iréne, Sjögren, Peter A., *Bonniers svenska ordbok*, Bonnier Fakta Bokförlag AB, Stockholm 1991, s. 566.

pet teori ofta används för att förklara något i princip sant eller falskt, samt att en synonym till teori är hypotes. Detta synes lika lite som Bonniers svenska ordboks definition av begreppet tyda på att teori är ett riktigt ordval i uppsatsens och även litteraturens sammanhang. En synonym till "antagande" är "gissning", vilket även det förefaller vara ett ytterst olämpligt ordval, då det ter sig nedvärderande att benämna tankegångarna detta.

För att bestämma uppsatsens definition av begreppet *ideologi* skall samma metod användas som för begreppet *teori*. Nordstedts svenska ordboks definition av *ideologi* är: "sammanhängande system av (politiska) idéer och värderingar som på ett övergripande sätt styr verksamhet e.d."²⁰ Bonniers svenska ordbok definierar å sin sida en ideologi som en "teori om hur t.ex. ett samhälle bör vara ordnat". Det förefaller såväl intressant som förvirrande att den sistnämnda ordboken använder sig av begreppet teori för att definiera vad en ideologi är. Denna diskussion har berörts ovan. Att använda begreppen synonymt med varandra kan inte anses önskvärt, då det för uppsatsens vidkommande bidrar till sammanblandningen av begreppen straffideologier och straffteorier. Mot denna bakgrund kommer Bonniers ordboks definition av ideologi inte att användas i uppsatsen. Nordstedts svenska ordboks definition av ideologi stämmer bättre överens med hur en lämplig klassificering av tankegångarna kring varför man straffar och vad syftet med bestraffning är, bör se ut. Det handlar ju faktiskt om ett sammanhängande system av idéer och värderingar som på ett övergripande sätt styr en verksamhet. Nordstedts definition av ideologi är för övrigt väl överensstämmande med Jareborgs, vilken även behandlats ovan i delkapitel 1.7.1. Att en ideologi, i enlighet med Jareborgs definition, är en uppsättning grundläggande uppfattningar rörande någon aspekt av verkligheten eller grundåskådningarna i ett tankesystem förefaller lika riktigt som att en ideologi är ett sammanhängande system av idéer och värderingar som på ett övergripande sätt styr en verksamhet, i enlighet med Nordstedts definition.

Så långt kan det konstateras att begreppet ideologi, och därmed även begreppet straffideologier, kommer att användas i stället för teori i uppsatsen. Nästa steg är att definiera vad en straffideologi skall anses vara. De definitioner som förespråkats i litteraturen har behandlats i delkapitel 1.7.1. ovan. Syftet med ett straffsystem kan vara t.ex. allmänprevention eller individualprevention och tankegångarna som representeras är exempel på straffideologier. Jareborgs och Zilas definition av straffideologier förefaller ändamålsenlig i sammanhanget och går inte emot synsättet som skall användas i uppsatsen. Straffideologier utgörs således av tankegångarna kring varför man straffar och syftet med bestraffning och dessa definieras som grundläggande normativa ställningstaganden.

Utöver den synonyma användningen av begreppen straffideologier och straffteorier förekommer i litteraturen också en sammanblandning av straffideologier och straffrättsprinciper. Straffideologier presenteras på en rad olika sätt och ofta behandlas straffideologier och straffrättsprinciper till-

²⁰ Nordstedts svenska ordbok, Språkdata, Sture Allén och Nordstedts Ordbok AB (Nordstedts Förlag AB), WSOY, Finland 1999.

sammans. Denna sammanblandning av principer och ideologier, samt den terminologi som används för att beskriva dessa kan vara förvillande. Gränserna mellan straffrättsprinciperna och straffideologierna tycks otydliga. I uppsatsen skall därför en ansats göras för att klargöra begreppen och en modell kommer att ställas upp i detta syfte. Modellen som kommer att användas i uppsatsen tar visserligen sin utgångspunkt i de tidigare modeller som uppställts i litteraturen, men kommer alltså att fokusera på distinktionen mellan principer och ideologier utöver att ge en deskriptiv redogörelse för straffideologier. Denna modell presenteras i delkapitel 5.1.1.

2 Straffrättsligt samarbete inom EU

2.1 Inledande anmärkningar

Rambeslutet som uppsatsen fokuserar på har framtagits inom ramen för det straffrättsliga samarbetet inom EU. Att studera den historiska bakgrunden till det straffrättsliga samarbetet (och i förlängningen rambeslutet) skapar en ökad förståelse för varför rambeslutet kommit till och placerar rambeslutet i den EU-rättsliga kontexten. Det kan också antas att inställningen till rambeslutet påverkas av de motiv som har föranlett framtagandet av det. Det är dock inte enbart de motiv som legat till direkt grund för själva rambeslutet som är intressanta, då rambeslutet endast är en pusselbit i det pussel som det straffrättsliga samarbetet inom EU utgör. Mot denna bakgrund skall kapitlet som ett led i uppsatsens utredning besvara den första hjälpfrågeställningen som har uppstått i arbetet: *Vad är syftet med rambeslutet sett ur ett historiskt perspektiv?* Besvarandet av huvudfrågeställningen kommer också att underlättas då denna fråga är besvarad. Detta påstås eftersom förståelsen för rambeslutets syfte är av betydelse för ställningstagandet i frågan om rambeslutet innebär att det straffideologiska värdegrundlaget måste förändras. Nedan ges en översiktlig bakgrund till hur samarbetet inom EU har sett ut under det senaste decenniet, där principen om ömsesidigt erkännande har spelat en särskilt viktig roll.

2.2 Bakgrund

Det talas i litteraturen²¹ allt oftare om straffrättens europeisering. Straffrätten har tidigare ansetts vara en påtagligt nationell angelägenhet, grundad på egna kulturella betingelser och egna rättstraditioner som utformats under kanske hundratals år. Att straffrätten är den enda delen av det juridiska systemet som öppet agerar genom att tillfoga människor ett lidande i form av straff innebär att straffrätten kan betraktas som det yttersta utflödet av statens maktutövning, vilket bidrar till nämnda synsätt.²²

Europeiska rådets möte i Tammerfors 1999 kan sägas vara en milstolpe vad gäller straffrättens ställning inom EU. I och med mötet konkretiserades målet, som först formulerats i Amsterdamfördraget, om skapandet av ett område av frihet, säkerhet och rättvisa genom framhållandet av att en gemensam europeisk brottsbekämpning skall ha hög prioritet inom EU. Det har också inom EU vidtagits ett antal åtgärder i linje med utvecklandet av ett område

²¹ Se t.ex. Nuotio, Kimmo, "Straffrätten europeiseras". I: *Nordisk Tidskrift for Kriminalvidenskab* 2001, nr 4, s. 289-308, samt Wersäll, Fredrik, "Straffrättsligt samarbete inom Europeiska Unionen". I: *SvJT* 1997, s. 416-425.

²² Wersäll, F., o.a.a., s. 416-417.

av frihet, säkerhet och rättvisa.²³ I och med Tammerfors slutsatserna har det inom EU alltmer populära begreppet ömsesidigt erkännande fått stor betydelse.

Kan det numera hävdas att det finns en europeisk straffrätt? Enligt Träskman²⁴ finns det ett särskilt europeiskt straffsystem, vilket består av de europeiska normerna och de särskilda europeiska organen och institutionerna. Även medlemsstaternas nationella normer, deras institutioner och organ på straffrättens område och de normer och organ vilka har utarbetats för rättsligt samarbete mellan medlemsstaterna, samt mellan en medlemsstat och unionsorganen, är delar av systemet. Systemet är delvis fristående från medlemsstaterna och beslut som gäller straffsystemet tas inom ramen för en europeisk kriminalpolitik, enligt Träskman. Även Kimmo Nuotio har behandlat straffrättens s.k. europeisering, vilken inte är helt enkel att definiera.²⁵ Nuotio anför bl.a. att det är svårt att avgöra vad i den inhemska rätten som egentligen är rent nationellt eller nordiskt till skillnad från det som är europeiskt. De europeiska rättstraditionerna och akademiska strömningarna som inverkat på nordisk straffrätt särskiljs svårligen från det som idag är "nationell" rätt. Nuotio menade då artikeln skrevs att det inte finns någon övernationell straffrätt eller enhetlig europeisk straffrätt. Han påpekade också att varken straffrätten eller kriminalpolitiken är territoriellt eller innehållsmässigt enhetlig inom Europa. Nuotio framhöll dock att särskilt Europarådets aktiva verksamhet på både de mänskliga rättigheternas och straffrättens områden har medfört att rättssystemen i de stater som deltagit i samarbetet har tillnärmats, varför ett fördjupat samarbete staterna emellan också har främjats. Denna ordning jämte konventionerna om utlämning, avtal om rättshjälp m.m. utgör bakgrunden till att det talas om Europas straffrätt eller en europeisk straffrätt.

Förslaget till en gemensam europeisk strafflag; Corpus Juris, är en annan åtgärd inom ramen för EU-samarbetet som skulle kunna bidra till skapandet av en europeisk straffrätt. Corpus Juris består av straffbestämmelser som skall skydda EU:s finansiella intressen samt vissa processbestämmelser. Vid sidan av de befintliga nationella straffsystemen innebär förslaget en första del av en gemensam straffrätt.²⁶ Förslaget har inte lett till någon konkret förändring, då det har varit föremål för en del kritik.²⁷ För närvarande skyddas EU:s ekonomiska intressen av den Europeiska byrån för bedrägeribekämpning, OLAF.²⁸

²³ Träskman, P. O., "Vad gör vi med den europeiska kriminalpolitiken?". I: *SvJT* 2005, s. 859.

²⁴ Träskman 2005, s. 860.

²⁵ Nuotio, K., *o.a.a.*

²⁶ Träskman, P. O., "'Corpus Juris' - Ett frestande eller ett främmande förslag till en enhetlig europeisk rättssfär?". I: *NTfK* 1997, s. 263.

²⁷ Se t.ex. Träskman 1997, samt Nuotio, K., *o.a.a.*, s. 302-303.

²⁸ http://ec.europa.eu/anti_fraud/index_sv.html, 27/10 2008, kl. 19.08.

Petter Asp²⁹ har behandlat det svenska EU-medlemskapets påverkan på den svenska straffrätten och har också diskuterat en eventuell positiv straffrättslig kompetens inom ramen för den första pelaren inom EU-samarbetet (den straffrättsliga kompetensen inom EU är ju samlad under den tredje pelaren). I fall en sådan kompetens skall anses finnas, innebär det att EG:s institutioner har kompetens att i sekundärrättsliga rättsakter utfärda regler vilka omedelbart ställer krav på medlemsstaternas straffrättsliga sanktionssystem. Att EG har kompetens att i t.ex. direktiv uppställa krav på att medlemsstaterna på något sätt sanktionerar överträdelse av direktivet är klarlagt, men det finns vanligen inga krav på att det skall röra sig om straffrättsliga sanktioner. Den Europeiska kommissionens utgångspunkt har varit att det på det EG-rättsliga kompetensområdet finns straffrättslig kompetens i den mån det är nödvändigt för att uppnå de gemenskapsrättsliga målen. Den för uppsatsens syfte viktigaste konsekvensen av en straffrättslig kompetens inom den första pelaren, skulle vara att EG inte enbart skulle ha kompetens att genom direktiv tillnärma medlemsstaternas straffrätt på de områden som omfattas av gemenskapsrätten, utan dessutom kunna anta direkt tillämpliga förordningar innehållande straffrättsliga bestämmelser. Således skulle rättstillämpare på nationell nivå kunna utdöma straffrättsligt ansvar direkt på grundval av EG-rättsliga förordningar.³⁰

Utvecklingen inom EU har gått framåt sedan Träskman, Nuotio respektive Asp utförde sina granskningar av EU:s påverkan på straffrätten. I fall Lissabonfördraget träder i kraft (se kapitel 2.3.4) kommer den nuvarande pelarstrukturen att upphöra. Det straffrättsliga samarbetet kommer till största delen att omfattas av samma rättsliga instrument och beslutsprocesser som kommer att gälla för t.ex. samarbetet rörande den inre marknaden. Således behöver regeringsbeslut och, då det är aktuellt, riksdagsgodkännande, inte inhämtas innan regeringen i rådet kan rösta ja till en rättsakt som EU antar på det straffrättsliga området. Således blir även det straffrättsliga området föremål för gemensamt beslutsfattande.³¹ Denna nya ordning kan tolkas som ännu ett steg i riktningen mot en europeisk straffrätt.

Det kan i sammanhanget nämnas att Lissabonfördraget innebär att en europeisk åklagarmyndighet kan etableras. Det är dock inte obligatoriskt för medlemsstaterna att delta i ett sådant eventuellt samarbete.³² I dagsläget sker åklagarsamarbete inom EU inom ramen för Eurojusts verksamhet.³³ Sedan tidigare sker EU-samarbete på det polisiära området inom ramen för Europols verksamhet.³⁴

²⁹ Se "EU & Straffrätten - Studier rörande den europeiska integrationens betydelse för den svenska straffrätten", Iustus Förlag, Uppsala 2002, s. 51-54.

³⁰ Asp, P., o.a.a., s. 51-60.

³¹ Prop. 2007/08:168, s. 55.

³² Prop. 2007/08:168, s. 64.

³³ <http://www.regeringen.se/sb/d/1916/a/12526>, 27/10 2008, kl. 19.01.

³⁴ Se t.ex. Nuotio, K., o.a.a., s. 292.

2.3 Ett område med frihet, säkerhet och rättvisa

Som nämnts ovan står skapandet av ett område med frihet, säkerhet och rättvisa högt på EU:s dagordning alltsedan mötet i Tammerfors. Vad är då betydelsen av denna målsättning för överförande av straffverkställighet? Svaret på denna fråga kommer att sökas nedan.

Inledningsvis kan framföras att målet med att skapa ett område med frihet, säkerhet och rättvisa är av vikt för EU-medborgarnas rätt att resa, arbeta och bo var som helst i EU. För att kunna utnyttja rätten måste människor kunna leva och verka under trygga och säkra förhållanden, vilket den nämnda målsättningen är avsedd att säkerställa. Å ena sidan måste EU-medborgarna skyddas mot internationell brottslighet och terrorism och å andra sidan kunna vända sig till rättsväsendet på jämlika villkor och få sina grundläggande rättigheter respekterade i hela EU. Det är alltså därför EU strävar efter att skapa ett område med frihet, säkerhet och rättvisa. I och med den utvidgning av EU med nya medlemsstater som skedde 2004 blev tillskapandet av detta område en ännu större utmaning.³⁵

Vidare kan nämnas handlingsplanen från Wien, vars syfte var att på bästa sätt genomföra bestämmelserna i Amsterdamfördraget om upprättande av ett område med frihet, säkerhet och rättvisa. I punkt 49 i rådets och kommissionens handlingsplan finns en hänvisning till en tillnärmning av medlemsstaternas straffrättsliga bestämmelser avseende ytterligare underlättande av samarbetet över gränserna mellan ministerierna och de rättsliga myndigheterna på det straffrättsliga området inom två till fem år efter det att fördraget trätt i kraft.³⁶

Således bidrar ett utökat överförande av straffverkställighet mellan EU-länderna till att förverkliga ett område av frihet, säkerhet och rättvisa och till den allmänna tillnärmningen av medlemsstaternas straffrättsliga bestämmelser.

2.3.1 Tammerforsslutsatserna och det ömsesidiga erkännandet

I inledningen i kapitel 1 nämndes kravet på ”samma straff för lika brott”. Kravet framställdes till följd av att strävanden att uppnå en enhetlig rättstillämpning inom Europa befästes genom formulerandet av det dokument som innehåller de 62 s.k. Tammerforsslutsatserna, eller milstolparna i Tammerfors från 1999. Slutsatserna formulerades av Europeiska rådet vid ett sammanträde i Tammerfors den 15-16 oktober 1999, då rådet enades om politiska riktlinjer och prioriteringar med målsättningen att utveckla EU till ett

³⁵ http://europa.eu/pol/justice/overview_sv.htm, 29/11 2007, kl. 15.34.

³⁶ EGT C 19, 23.1.1999, EUR-Lex, <http://eur-lex.europa.eu>, 7/12 2007, kl. 16.45.

område av frihet, säkerhet och rättvisa.³⁷ Slutsatserna innebar att målen som uppställts i Amsterdamfördraget skulle komma att förverkligas.³⁸

I Tammerforslutsatsernas punkt 33 går det att utläsa den betydelse som principen om ömsesidigt erkännande har getts inom unionen:

”Ett ökat ömsesidigt erkännande av rättsliga avgöranden och domar samt en nödvändig tillnärmning av lagstiftningen skulle underlätta samarbetet mellan myndigheter och det rättsliga skyddet av enskildas rättigheter. Europeiska rådet stöder därför principen om ömsesidigt erkännande, som enligt dess förmenande bör bli en hörnsten i det rättsliga samarbetet på både det civilrättsliga och det straffrättsliga området inom unionen. Principen bör gälla såväl domar som andra avgöranden som fälls av rättsliga myndigheter.”³⁹

Ömsesidigt erkännande är ett samlingsbegrepp som innebär att domar, beslut o. dyl. som fattats i en EU-medlemsstat skall erkännas och kunna användas i en annan medlemsstat. Utöver ömsesidigt erkännande av brottmålsdomar omfattas även universitetsexamina och andra beslut med betydelse för en persons behörighet att utöva ett visst yrke, familjerättsliga domar m.m.⁴⁰

Principen om ömsesidigt erkännande är således enligt Tammerforslutsatsernas punkt 33 avsedd att ligga till grund för det straffrättsliga samarbetet inom EU, vilket i huvudsak skall baseras på principen. Det ömsesidiga erkännandet är åsyftat att skapa ett mervärde i förhållande till de mer traditionella sätt att samarbeta på straffrättens område som finns i nuläget. Medlemsstaterna skall i stället för att ansöka om hjälp med olika åtgärder fatta sina egna beslut, vilka sedan översänds till en annan stat för verkställighet.⁴¹

Asp har framhållit att det vad gäller det ömsesidiga erkännandet inte är fråga om att antingen acceptera begreppet och dess innebörd fullt ut eller att avfärda det i dess helhet. Det finns gradskillnader som är värda att uppmärksammas, såsom att ett erkännande kan vara såväl fullständigt som partiellt. I enlighet med detta språkbruk skulle ett fullständigt erkännande innebära att t.ex. en brottmålsdom som meddelats i en annan medlemsstat i alla avseenden skulle behandlas som en inhemsk brottmålsdom. Om i stället ett partiellt erkännande skulle medges, skulle detta innebära att domen erkänns för vissa syften, som t.ex. verkställighet, men inte för andra, som t.ex. ne bis in idem etc. Asp nämner även villkorliga och ovillkorliga erkännanden, varvid ett villkorat erkännande förutsätter att vissa villkor är uppfyllda, medan ett ovillkorat erkännande är automatiskt och villkorslöst.⁴²

³⁷ http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_sv.htm, 30/11 2007, kl. 11.40.

³⁸ Nuotio, K., *o.a.a.*, s. 295-297.

³⁹ Asp, P., *o.a.a.*, s. 46, samt http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_sv.htm, 30/11 2007, kl. 12.28.

⁴⁰ Asp, P., *o.a.a.*, s. 45-46.

⁴¹ Skr 2004/05:60, s. 115.

⁴² Asp, P., *o.a.a.*, s. 46.

I fall villkoren för verkställighet av påföljder blir förenliga i medlemsstaterna skulle återanpassningen av de dömda främjas, genom att dessa kan avtjäna sitt straff i en annan stat än där de dömdes. Tillnärmning av straffrättsliga bestämmelser om påföljder och deras verkställighet bidrar också till att det ömsesidiga erkännandet av domar accepteras lättare, då tillnärmningen stärker det ömsesidiga förtroendet.⁴³

Utöver genomslaget för principen om ömsesidigt erkännande har Tammerforsmötet även medfört att det tidigare utlämningsförfarandet har övergetts till förmån för den europeiska arresteringsordern. Arresteringsordern har fått stor betydelse för straff- och straffprocessrätten inom EU-medlemsstaterna och innebär att överlämnande av personer som arresterats för allvarliga brott eller terrorism kan ske effektivare och snabbare.⁴⁴

2.3.2 Fördraget om en konstitution för Europa

I oktober 2004 undertecknades fördraget om en konstitution för Europa. Denna konstitution skulle upphäva och med en enda text ersätta alla tidigare fördrag med undantag för Euratomfördraget. För att konstitutionsfördraget skulle kunna träda i kraft skulle det ha ratificerats av alla medlemsländerna, enligt deras respektive författning, antingen genom beslut i parlamentet eller genom en folkomröstning. Ett antal medlemsländer ville dock inte ratificera konstitutionen, varför EU:s stats- och regeringschefer vid Europeiska rådets möte den 16-17 juni 2005 bestämde att i stället reflektera över EU:s framtid under en period. Slutligen enades EU:s ledare om en kompromiss vid Europeiska rådets möte den 21-22 juni 2007, då tanken om att anta en konstitution lades åt sidan. I stället beslöts att sammankalla en regeringskonferens för att utarbeta och anta ett s.k. reformfördrag för EU, vilket senare kom att resultera i Lissabonfördraget.⁴⁵

2.3.3 Haagprogrammet

Den 5 november 2004 antogs Haagprogrammet av Europarådet. Programmet har som syfte att stärka frihet, säkerhet och rättvisa inom EU och är en uppföljning på Tammerforsslutsatserna från 1999. Det uttrycker målsättningarna såsom de formulerats i fördraget om upprättandet av en konstitution för Europa och bidrar till att förbereda EU för konstitutionens eventuella ikraftträdande.⁴⁶ Meningen var att EU-länderna skulle vidta gemensamma åtgärder på ett antal områden inom ramen för Haagprogrammet, som skulle tillämpas under perioden 2005–2009. Däribland märks ömsesidigt erkännande av individuella rättigheter i civilrättsliga och straffrättsliga ärenden.⁴⁷

⁴³ Träskman, P. O., Kompendium utdelat under Träskmans föreläsning i april 2007, Straffrätten inom EU - En harmonisering av straffsystemen, s. 10.

⁴⁴ Träskman 2005, s. 863.

⁴⁵ http://europa.eu/scadplus/treaties/eec_sv.htm, 23/7 2008, kl. 12.47.

⁴⁶ http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/doc/hague_programme_en.pdf, 3/12 2007, kl. 16.07.

⁴⁷ http://europa.eu/pol/justice/overview_sv.htm, 29/11 2007, kl. 15.34.

Av Haagprogrammets punkt 3.3.1 kan utläsas målsättningen att det övergripande åtgärdsprogrammet för att genomföra principen om ömsesidigt erkännande av domar i brottmål bör kompletteras med ytterligare förslag. Med denna målsättning i åtanke lade Österrike, Finland och Sverige fram ett förslag med utkast till *rådets rambeslut om ett europeiskt verkställighetsbeslut och överförande av dömda personer mellan Europeiska unionens medlemsstater*. Förslaget baserades bl.a. på uppfattningen att befintliga rättsakter om verkställighet av domar eller beslut om fängelsestraff eller andra frihetsberövande åtgärder (särskilt Europarådets konvention av den 21 mars 1983 om överförande av dömda personer och dess tilläggsprotokoll av den 18 december 1997) inte var tillräckliga. Som exempel på denna otillräcklighet angavs att det vid den dåvarande tidpunkten inte förelåg någon skyldighet för den stat där den dömda var medborgare att ta emot denne. Vidare krävdes, med vissa undantag enligt tilläggsprotokollet, den dömdes samtycke för överförandet. Det dåvarande samarbetet innebar också att den verkställande staten gavs möjlighet att antingen fortsätta verkställigheten av det utdömda straffet eller att omvandla det till en nationell motsvarighet. Den senare möjligheten ansågs av de nämnda initiativtagarna oförenlig med principen om ömsesidigt erkännande.⁴⁸

2.3.4 Lissabonfördraget

Det nya reformfördraget kallat *Lissabonfördraget om ändring av fördraget om Europeiska unionen och fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, undertecknat i Lissabon den 13 december 2007*, undertecknades vid denna tidpunkt av företrädarna för de 27 medlemsstaterna.⁴⁹ I enlighet med artikel 6 skall fördraget ratificeras av medlemsstaterna i enlighet med deras respektive konstitutionella bestämmelser och träda i kraft den 1 januari 2009, förutsatt att samtliga ratificeringsinstrument har deponerats, eller, om så inte är fallet, den första dagen i den månad som följer efter det att det sista ratifikationsinstrumentet har deponerats.⁵⁰

I nuläget har 25 stycken medlemsstater ratificerat fördraget. En folkomröstning hölls på Irland den 12 juni 2008, vid vilken nej-sidan fick en majoritet av de avgivna rösterna. Denna motgång för EU innebar inte att arbetet i EU avstannade. Vid Europeiska rådets möte den 20 juni 2008 diskuterades utfallet av den irländska folkomröstningen och det konstaterades att mer tid behövs för att analysera situationen. Irland gavs möjlighet att analysera utfallet i omröstningen och göra en bedömning av läget för att kunna föreslå en gemensam väg framåt. Europeiska rådet återkom till frågan vid sitt möte den 15 oktober 2008, då rådet efter att ha hört den irländske premiärministerns analys av den rådande situationen beslutade att återkomma till frågan i

⁴⁸ http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=251&dok_id=GS06FPM58&rm=2004/05&bet=FPM58, 23/4 2008, kl. 14.10, samt http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/doc/hague_programme_en.pdf, 23/4 2008, kl. 14.36.

⁴⁹ EUT C 306, 17.12.2007, <http://eur-lex.europa.eu>, 13/11 2008, kl. 14.41.

⁵⁰ <http://www.consilium.europa.eu/showPage.asp?lang=sv&id=1296&mode=g&name=>, 23/5 2008, kl. 18.10.

december 2008.⁵¹ Vilka åtgärder som slutligen kommer att vidtas vad gäller Lissabonfördraget är beroende av både Irlands och övriga medlemsländers inställning. Regeringen meddelade på sin Internethemsida att den svenska ratificeringsprocessen skulle komma att genomföras som planerat, samt att Regeringen anser att det är viktigt att alla EU-länder får ta ställning till fördraget.⁵² Vid Europeiska rådets möte i Bryssel den 11-12 december 2008 diskuterades Lissabonfördraget återigen. Stats- och regeringscheferna enades om målsättningen att Lissabonfördraget skall vara ratificerat av alla 27 medlemsstater innan 2009 är slut.⁵³ I skrivande stund är det fortfarande enbart Irland som röstat nej till fördraget, varför det ännu inte har trätt i kraft.⁵⁴ Irland skall dock hålla en ny folkomröstning under 2009. De frågor som har oroat de irländska väljarna beräknas vara lösta i tid till den nya folkomröstningen.⁵⁵ Tjeckien är det enda EU-land som ännu inte har tagit ställning till fördraget, men förväntas göra det under våren 2009.⁵⁶

I Sverige har Lissabonfördraget remissbehandlats genom att en departementspromemoria om fördraget (Ds 2007:48) skickades ut på remiss till 214 remissinstanser under perioden januari till mars 2008. Resultatet blev att merparten av remissinstanserna stöder förslaget om att Sverige bör godkänna Lissabonfördraget eller har inga åsikter. Även Lagrådet prövade Lissabonfördraget i maj till juni samma år. Lagrådet konstaterade i sitt yttrande att Lissabonfördraget inte föranleder någon grundlagsändring, varför det inte finns något rättsligt hinder att godkänna fördraget som planerat. Den 3 juli 2008 överlämnade regeringen en proposition om Lissabonfördraget till riksdagen.⁵⁷ Riksdagen beslutade den 21 november 2008 med stor majoritet att godkänna Lissabonfördraget. Även den överlåtelse av beslutanderätt till EU som följer av fördraget godkändes genom en ändring i Sveriges anslutningslag till EU. Riksdagen konstaterade samtidigt att EU:s medlemsstater kan agera effektivare i gränsöverskridande frågor med hjälp av Lissabonfördraget. Riksdagen anser att Lissabonfördraget är bättre än de fördrag som gäller i dagsläget samt att det stärker EU på viktiga områden.⁵⁸

Lissabonfördraget innebär att EU skall bli en öppnare och mer demokratisk union med möjligheter att fatta svåra beslut i frågor där länderna i Europa behöver arbeta tillsammans. Vidare kommer EU att vara redo att ta emot fler medlemmar, vilket är en hjärtefråga för Sverige.⁵⁹ Lissabonfördraget ändrar visserligen de befintliga EU- och EG-fördragen men kommer inte att ersätta dem. En av målsättningarna med Lissabonfördraget är att införa det

⁵¹ http://europa.eu/lisbon_treaty/index_sv.htm, 23/11 2008, kl. 15.45.

⁵² <http://www.regeringen.se/sb/d/9242>, 22/7 2008, kl. 13.57.

⁵³ <http://www.regeringen.se/sb/d/6784/a/117335>, 10/1 2009, kl. 18.23.

⁵⁴ <http://www.regeringen.se/sb/d/3213/a/117591>, 10/1 2009, 18.45.

⁵⁵ http://ec.europa.eu/news/economy/081212_1_sv.htm, 10/1 2009, kl. 18.36.

⁵⁶ <http://www.eu-upplysningen.se/Aktuellt/Lissabonfordraget/Behandling-av-Lissabonfordraget-i-EU-landerna/>, 2/2 2009, 14.35.

⁵⁷ <http://www.regeringen.se/sb/d/9242>, 22/7 2008, kl. 13.57.

⁵⁸ <http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=7160&datum=11/20/2008#3948>, 23/11 2008, kl. 14.55.

⁵⁹ <http://www.regeringen.se/sb/d/9242>, 22/7 2008, kl. 13.57.

regelverk och de verktyg som EU behöver för att kunna möta framtidens utmaningar och tillgodose människors behov.⁶⁰

I korthet innebär Lissabonfördraget följande:

- EU kommer att bli mer öppet och demokratiskt

Både Europaparlamentets och de nationella parlamentens roll kommer att stärkas. I det nya EU kan medborgarna lättare göra sin röst hörd och det blir tydligare vem som skall göra vad på europeisk och nationell nivå.

- EU kommer att bli effektivare

Enklare arbetsmetoder och omröstningsregler kommer att införas, såväl som att rationella och moderna institutioner tillskapas för ett EU med 27 medlemsländer. Detta medför en bättre förmåga att agera på högprioriterade områden i EU av idag. Av särskild relevans för denna uppsats är den målsättning i Lissabonfördraget som skall innebära förbättrad livskvalitet för EU:s medborgare; nämligen att fördraget skall stärka EU:s förmåga att agera på flera av de områden som dagens EU och medborgarna högprioriterar, bland annat genom att bekämpa terrorism och annan brottslighet inom politikområdet frihet, säkerhet och rättvisa.

- EU kommer att bestå av rättigheter, gemensamma värderingar, frihet, solidaritet och säkerhet

EU:s gemensamma värderingar kommer att främjas, stadgan om de grundläggande rättigheterna blir rättsligt bindande, en ny solidaritetsmekanism kommer att införas och EU:s medborgare skyddas bättre. Vidare skall fördraget bidra till en ökad säkerhet för alla, då EU kommer att få fler möjligheter att agera på området frihet, säkerhet och rättvisa. På så sätt blir det lättare för EU att bekämpa brottslighet och terrorism.

- EU:s roll på den globala arenan kommer att stärkas

Detta skall ske genom att man sammanför EU:s utrikespolitiska verktyg, både vid framtagande av och vid fattande av beslut om nya strategier. Lissabonfördraget kommer att ge EU en tydlig röst i relationerna med EU:s partner världen över. Således kan EU utnyttja sin ekonomiska, politiska och diplomatiska styrka till att verka för EU:s intressen och värderingar globalt, samtidigt som medlemsländernas egna utrikespolitiska intressen beaktas.⁶¹

Linda Gröning anför att Lissabonfördraget troligen kommer att leda till att EU blir ett område med delad kompetens avseende straffrätten, och håller för högst osannolikt att straffrätten inom en överskådlig framtid skulle utvecklas till att falla under EU:s exklusiva kompetens. En sådan ordning

⁶⁰ http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/index_sv.htm, 22/7 2008, kl. 16.05.

⁶¹ http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/index_sv.htm, 22/7 2008, kl. 16.05.

innebär att medlemsstaternas exklusiva lagstiftningsmakt på straffrättens område skulle upphöra. Att kompetensen skulle vara delad skulle inte innebära att den nationella straffrätten helt ersattes med en gemensam EU-straffrätt utan möjliggöra att straffbestämmelser skulle kunna beslutas på EU-nivå. Resultatet av detta skulle bli att medlemsstaternas kompetens att lagstifta på området skulle hindras i fall lagstiftningsåtgärden skulle motverka den gemensamma rättsaktens tillämpning. Sammanfattningsvis skulle en straffrättslig lagstiftningskompetens på EU-nivå innebära en fördelning av denna mellan den nationella lagstiftaren och EU-lagstiftaren.⁶²

2.4 Kommentar

Straffrätten europeiseras i takt med att utvecklingen på området går framåt inom EU. Tammerfors slutsatserna blev början till en större omvälvning av det europeiska straffrättsliga samarbetet. Rambeslutet, som innebär att överförande av straffverkställighet mellan EU:s medlemsstater underlättas, är ett naturligt led i arbetet med det pågående förverkligandet av ett område av frihet, säkerhet och rättvisa, vilket har principen om ömsesidigt erkännande som norm. Rambeslutet bidrar därmed till att principen om ömsesidigt erkännande förverkligas. Svaret på den första hjälpfrågeställningen, rörande syftet med rambeslutet sett ur ett historiskt perspektiv, synes således vara att rambeslutet bidrar till att ytterligare en pusselbit faller på plats i det aktuella straffrättsliga EU-samarbetet med målsättningen att skapa ett område av frihet, säkerhet och rättvisa.

⁶² Gröning, Linda, *EU, staten och rätten att straffa - Problem och principer för EU:s straffrättsliga lagstiftning*, Linda Gröning och Santéus Förlag, Stockholm 2008, s. 66-67.

3 Överförande av straffverkställighet inom EU

3.1 Inledning

Syftet med uppsatsen är att utreda hur *rambeslutet om ett europeiskt verkställighetsbeslut och överförande av dömda personer mellan Europeiska unionens medlemsstater* påverkar det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden. I dagsläget kan dock överförande av straffverkställighet inom EU ske även på annan grund än med stöd av nämnda rambeslut. En redogörelse för dessa grunder sätter det nya rambeslutet i perspektiv till den gällande ordningen, varför framställningen i detta kapitel inleds med en översiktlig redogörelse för den gällande lagstiftningen. Framställningen i detta kapitel skall även svara på en hjälpfrågeställning: *Vilka skillnader uppkommer i förhållande till gällande lagstiftning på EU-nivå i fall rambeslutet träder i kraft?*

Fråga kan ställas varför överförande av straffverkställighet inom EU är nödvändigt och/eller önskvärt, samt när överföring av straffverkställighet är aktuell. Syftet med ett överförande av straffverkställigheten av en frihetsberövande dom har t.ex. angivits vara underlättande av den dömdes återanpassning till ett laglydigt liv i det land han eller hon kommer att vistas efter frisläppandet.⁶³ De situationer då överföring av straffverkställighet kan bli aktuell varierar beroende på vilken reglering som är tillämplig i det särskilda fallet. Genomgång av de olika regleringarna kommer att ske nedan under separata delkapitel. Vidare skulle ett förenklande av överförande av straffverkställighet inom EU innebära att principen om ömsesidigt erkännande ges ökat genomslag på straffrättens område. Överförande av straffverkställighet kan också anses vara ett uttryck för ömsesidigt förtroende.⁶⁴

Vid beaktande av uppsatsens syfte ter sig förhållandet att ett överförande av straffverkställighet till exempelvis Sverige kan avse ett strängare fängelsestraff än vad motsvarande brott skulle ha gett här i landet, högst intressant. Vidare kan anföras att vanliga svenska straffverkställighetsregler tillämpas även beträffande sådana överförda utländska straff, vilket bl.a. innebär att villkorlig frigivning från ett fängelsestraff på viss tid kan ske först när två tredjedelar av strafftiden avtjänats för en person som avtjänar ett sådant fängelsestraff.⁶⁵

⁶³ <http://www.regeringen.se/sb/d/1915/a/12522>, 15/4 2008 kl. 18.27.

⁶⁴ Träskman, P. O., o.a. kompendium, s. 5.

⁶⁵ <http://www.regeringen.se/sb/d/1915/a/12522>, 16/4 2008, kl. 15.46.

3.2 Lagreglering på EU-nivå

I detta delkapitel redogörs för den lagreglering som gäller för överförande av straffverkställighet i dagsläget.

3.2.1 Lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom

Den s.k. brottmålsdomskonventionen⁶⁶ från 1970 och den s.k. överförandekonventionen⁶⁷ från 1983 ligger till grund för lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom. För tillämpning av lagen krävs inte en generell överenskommelse med den främmande staten för att straffverkställighet skall kunna överföras. Lagen tar dock först och främst sikte på samarbetet med de stater som redan har tillträtt någon av de två konventionerna eller med stater som Sverige annars har ett bilateralt avtal med, som t.ex. Thailand. Förekomsten av ett konventionsmässigt åtagande eller annan avtalsmässig bundenhet är således inte någon nödvändighet för att ett överförande av straffverkställighet skall kunna genomföras. Dock uppställer lagen ett krav på "synnerliga skäl" för att ett överförande skall kunna ske till respektive från Sverige.⁶⁸

3.2.2 Överförandekonventionen

Överförande av straffverkställighet kan även ske enligt överförandekonventionen, som nämnts ovan. Det är dock endast frihetsberövande påföljder som kommer ifråga vad gäller ett överförande enligt konventionen. Såväl den stat i vilken påföljden meddelats, domslandet, som den stat som anmodas att överta verkställigheten, verkställighetslandet, kan framställa en begäran om överförande av straffverkställighet.⁶⁹

De krav som uppställs i lagen för att ett överförande av straffverkställighet skall vara aktuellt är följande:

1. Den dömda skall vara medborgare eller ha hemvist i det land som verkställigheten skall ske i. Med medborgare likställs utländsk medborgare med hemvist i verkställighetsstaten, i enlighet med en förklaring till överförandekonventionen.

⁶⁶ Sverige och Danmark har tillträtt konventionen. Se <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=070&CM=8&DF=09/07/04&CL=ENG>, 12/1 2009, kl. 11.27.

⁶⁷ Sverige, Danmark och Finland har tillträtt konventionen. Se <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=112&CM=1&DF=1/12/2009&CL=ENG>, 12/1 2009, kl. 11.16.

⁶⁸ <http://www.regeringen.se/sb/d/1915/a/12522>, 9/9 2008, kl. 17.46.

⁶⁹ Regeringskansliet, 9/9 2008, kl. 17.46.

2. Den dömdes skall ha samtyckt till att verkställighet sker i verkställighetsstaten.
3. Den gärning som påföljden avser skall motsvara brott enligt verkställighetsstatens lag.
4. Den tid för frihetsberövande som återstår när framställning om verkställighet kommer in (i Sverige till Centralmyndigheten) skall uppgå till minst sex månader, eller så skall det finnas särskilda skäl som talar för att verkställigheten ändå överförs till verkställighetsstaten.

Utöver det krav angående den dömdes samtycke som uppställs i lagen krävs att såväl domslandet som verkställighetslandet samtycker till överförandet av straffverkställigheten. Således har verkställighetsstaten en möjlighet att ställa upp ytterligare krav än de ovan nämnda för att ett överförande skall tillåtas. Exempelvis kan det krävas att den som skall överföras till verkställighetsstaten skall ha en viss anknytning dit. För att avgöra huruvida anknytning föreligger eller inte kan en anknytningsutredning inhämtas från beskickningspersonalen i domslandet. I Sverige kan regeringen meddela föreskrifter för den fortsatta verkställigheten i fall verkställighet skall ske i Sverige. Regeringen kan även överlämna åt Riksåklagaren att hos domstol ansöka om att en ny påföljd skall bestämmas enligt vad som i svensk lag är föreskrivet om påföljd för motsvarande gärning. Vanligtvis tillämpar Sverige förfarandet då den utländska påföljden inte ändras utan direkt övertas. Svenska regler gäller för verkställigheten i Sverige, men denna upphör i fall domslandet beviljar nåd eller amnesti eller i fall domen upptas till ny prövning.⁷⁰

3.2.3 Tilläggsprotokollet till överförandekonventionen samt Schengenkonventionen

I 1997 års tilläggsprotokoll till överförandekonventionen regleras de situationer där den dömdes samtycke inte krävs för överförande av verkställighet. Samtycke krävs inte vid de s.k. flyktfallen respektive utvisningsfallen. De förstnämnda fallen är sådana där den dömdes har flytt till sitt hemland innan verkställigheten har fullgjorts, och de sistnämnda är de fall då den dömdes i samband med domen utvisas eller motsvarande åtgärd beslutas på grund av brottet. I 1990 års tillämpningskonvention till 1985 års Schengenavtal återfinns motsvarande bestämmelser om att den dömdes samtycke inte krävs då denne har flytt till sitt hemland innan påföljden verkställts.⁷¹

Vidare infördes bestämmelser i lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom i samband med att Sverige tillträdde tilläggsprotokollet till överförandekonventionen. Bestämmelserna innebär att verkställighet av en frihetsberövande påföljd såsom fängelse och överlämnande till rättspsykiatrisk vård får ske i Sverige utan den dömdes

⁷⁰ Regeringskansliet, 9/9 2008, kl. 17.46.

⁷¹ Regeringskansliet, 9/9 2008, kl. 17.46.

samtycke i två olika situationer. I den ena situationen har den dömda personen flytt till Sverige innan den utomlands utdömda påföljden till fullo har verkställts, och i den andra situationen har den dömda i samband med domen utvisats på grund av brottet eller på något annat sätt förbjudits att stanna kvar i den andra staten efter det att han eller hon försatts på fri fot.⁷²

Sverige har motsvarande möjlighet att göra en framställning om att verkställighet av en frihetsberövande påföljd, vilken har utdömts i Sverige, överförs till den andra staten, allt under förutsättning att det andra landet har tillträtt någon av de nämnda konventionerna som möjliggör överförande av straffverkställighet utan samtycke. Vid den helhetsbedömning som görs när regeringen beslutar i ärendet eller när en framställning görs av Kriminalvårdens huvudkontor eller Socialstyrelsen får den dömdes uppfattning i frågan beaktas. Enligt bestämmelser i lagen kan den dömda, i fall då denne har flytt till Sverige från en annan stat innan påföljden verkställts, på begäran av domlandet anhållas, häktas eller åläggas reseförbud eller anmälningsskyldighet av svenska myndigheter. Åklagare eller domstol kan meddela denna typ av beslut om tvångsmedel även efter det att en framställning om överförande har bifallits.⁷³

Tillämpning av tilläggsprotokollet kan endast ske tillsammans med överförandekonventionen. Framställning om överförande av straffverkställighet kan endast göras av behörig myndighet i den stat som meddelat domen, i enlighet med tilläggsprotokollet eller Schengenkonventionen. Det är följaktligen inte möjligt för den svenska regeringen att göra en framställning om verkställighet i Sverige, medan det dock är möjligt att göra en framställning om verkställighet i ett annat land av en påföljd utdömd i Sverige.⁷⁴

3.2.4 Brottmålsdomskonventionen

Det är stor skillnad på ett överförande av verkställighet enligt överförandekonventionen och ett överförande enligt brottmålsdomskonventionen. Frihetsberövande påföljder samt böter och förverkande är de åtgärder som kan bli föremål för ett överförande enligt brottmålsdomskonventionen. En anmodad stat är dessutom i stort sett förpliktad att överta verkställigheten efter en framställning i samband med ett överförande enligt brottmålsdomskonventionen. Endast domlandet kan göra en framställning. Även utevarodommar (domar som har meddelats i den tilltalades frånvaro) kan överföras.⁷⁵

Brottmålsdomskonventionen innefattar ett relativt komplicerat förfarande vad gäller förfarandet från det att framställningen lämnas in till dess att verkställigheten faktiskt överförs. I fall framställningen inte avslås direkt inleds ett domstolsförfarande där domstolen initialt avgör om hinder mot överförande av verkställighet finns, och om så inte är fallet meddelas en ny påföljd för den dömda av domstolen. Då det endast är ett fåtal stater som har

⁷² Regeringskansliet, 9/9 2008, kl. 17.46.

⁷³ Regeringskansliet, 9/9 2008, kl. 17.46.

⁷⁴ Regeringskansliet, 9/9 2008, kl. 17.46.

⁷⁵ Regeringskansliet, 9/9 2008, kl. 17.46.

tillträtt brottmålsdomskonventionen förekommer överförande av straffverkställighet enligt konventionen väldigt sällan.⁷⁶

3.2.5 Straffverkställighetsavtal med internationella tribunaler och domstolar

Utöver de ovan nämnda instrumenten föreligger även straffverkställighetsavtal med Internationella brottmålstribunalen för f.d. Jugoslavien (SÖ 1999:25), Internationella brottmålstribunalen för Rwanda (SÖ 2004:17) och Specialdomstolen för Sierra Leone (SÖ 2006:10). Regeringen får besluta att fängelsedomar utdömda av de nämnda domstolarna verkställs i Sverige, i enlighet med lagen (1994:569) om samarbete med de internationella tribunalerna för brott mot internationell humanitär rätt och lagen (2006:615) om samarbete med Specialdomstolen för Sierra Leone. Genom lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen infördes Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolens (SÖ 2002:59) särskilda regler om straffverkställighet i svensk rätt. Lagen innebär att domar utdömda av Internationella brottmålsdomstolen kan verkställas i Sverige.⁷⁷

Fängelsedomar som utdömts av dessa domstolar verkställs på i huvudsak samma sätt som utländska domar som verkställs i Sverige, då huvudregeln är att svenska verkställighetsregler, som exempelvis villkorlig frigivning, är tillämpliga. En väsentlig skillnad är dock att verkställighet i Sverige av utländska fängelsestraff utdömda av nämnda domstolar, till skillnad från verkställighet av utländska fängelsedomar i övrigt, undergår en starkare kontroll utövad av de internationella domstolarna. Ett exempel på denna kontroll är att de internationella domstolarna har befogenhet att närhelst begära att straffverkställigheten i Sverige skall upphöra och att den dömde skall återföras till domstolen.⁷⁸

3.3 Rambeslutet om överförande av straffverkställighet inom EU

Uppsatsen undersöker hur *rådets rambeslut om ett europeiskt verkställighetsbeslut och överförande av dömda personer mellan Europeiska unionens medlemsstater*⁷⁹ påverkar det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden. Vilket även anförts ovan under kapitel 2.2.2, togs initiativet till nämnda rambeslut av Österrike, Finland och Sverige i januari 2005. Över det ursprungliga förslaget till rambeslut upprättades även en faktapromemoria.⁸⁰ Vid det möte som ministerrådet för rättsliga och inrikes frågor höll den 15 februari 2007 nåddes en principöverenskommelse angående rambeslutets innehåll. Det ursprungliga förslaget frångicks i flera delar i det utkast till

⁷⁶ Regeringskansliet, 9/9 2008, kl. 17.46.

⁷⁷ Prop. 2007/08:84, s. 18.

⁷⁸ Prop. 2007/08:84, s. 18.

⁷⁹ EUT C 150, 21.6.2005, s. 1, Celex 52005IG0621.

⁸⁰ 2004/05:FPM58.

rambeslut som överenskommelsen resulterade i. Europaparlamentet hade tidigare yttrat sig över utkastet till rambeslut med ett antal ändringsförslag, varför de uppmanades att avge ännu ett yttrande över det nya utkastet. I sitt yttrande den 25 oktober 2007 godkände parlamentet utkastet till rambeslut med vissa ändringsförslag i rambeslutets beaktandesatser.⁸¹

Sveriges antagande av rambeslutet har behandlats i en promemoria; Ds 2008:1, vilken även har remissbehandlats. Regeringen förelade riksdagen en proposition med förslag till godkännande den 6 mars 2008. Då det krävs att riksdagen godkänner ett rambeslut innan det kan antas har Sverige haft ett parlamentariskt förbehåll.⁸² Rambeslutet är avsett att antas inom EU så fort som möjligt. Först efter en genomförandeperiod om tre år från antagandet kommer rambeslutets bestämmelser att kunna tillämpas mellan medlemsstaterna, då medlemsstaterna har tre år på sig att genomföra rambeslutet i nationell lagstiftning. Propositionen behandlar frågan om riksdagens godkännande av rambeslutet. Det görs även en bedömning av vilken lagstiftning som genomförandet kräver. I propositionen har även ett utkast till rambeslut och ett utkast till intyg intagits. Intygets lydelse har dock ändrats vad gäller den språkliga utformningen i samband med EU:s juristlingvisters granskning, vilken skett efter propositionens framläggande. Förutom att det i rambeslutet numera anges att det skall vara tillämpligt även på Gibraltar gjordes inga ändringar i sak.⁸³ Utkastet till rambeslut antogs av riksdagen den 4 juni 2008 med bifall till propositionen och avslag på de två motioner som inlämnats.⁸⁴

Utkastet till rambeslut reglerar verkställighet i en medlemsstat av ett frihetsstraff eller en annan frihetsberövande åtgärd, vilket i Sverige utgörs av fängelse, rättspsykiatrisk vård och sluten ungdomsvård, som har bestämts i en annan medlemsstat. Ett av rambeslutets syften är att vidareutveckla det befintliga samarbetet som sker mellan medlemsstaterna med stöd av Europarådets konvention om överförande av dömda personer (av den 21 mars 1983) och dess tilläggsprotokoll (av den 18 december 1997). De slutsatser om ömsesidigt erkännande av domar och beslut som antogs av Europeiska unionens råd i Tammerfors i oktober 1999, vilka har bekräftats och vidareutvecklats i Haagprogrammet (vilka även har redogjorts för ovan under kapitel 2), har legat till grund för utkastet till rambeslut.⁸⁵

Då rambeslutet bygger på det befintliga straffrättsliga samarbetet inom Europarådet, men samtidigt innehåller en del nyheter som skall tillämpas inom EU, uppkommer en del viktiga skillnader. Propositionen anför att den viktigaste skillnaden är att man övergår från ett frivilligt system till ett mer obligatoriskt och tvingande förfarande. Skyldigheten för den verkställande staten att verkställa det europeiska verkställighetsbeslutet utan påföljdsom-

⁸¹ Ju:s betänkande 2007/08:JuU23, s. 4.

⁸² Skr. 2007/08:85, s. 96.

⁸³ Ju:s betänkande 2007/08:JuU23, s. 4.

⁸⁴ Riksdagens protokoll 2007/08:122.

⁸⁵ http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=251&dok_id=GS06FPM58&nm=2004/05&bet=FPM58, 30/11 2007, kl. 16.28.

vandling är att märka. En medlemsstat skall således som regel erkänna en dom och verkställa en frihetsberövande påföljd som dömts ut i en annan medlemsstat. Efter ett överförande skall verkställigheten ske i den verkställande staten på samma sätt som en inhemsk frihetsberövande påföljd. Denna ordning är ett utflöde av principen om ömsesidigt erkännande, vilken rambeslutet bygger på.⁸⁶

I propositionen anförs vidare att rambeslutet kommer att ge bättre förutsättningar för dömda personer att få avtjäna straff i sina hemländer än vad gällande ordning genom överförandekonventionen och tilläggsprotokollet möjliggör. Detta är fallet då rambeslutet innebär, vilket även tidigare nämnts, att den verkställande staten i vissa fall är skyldig att överta verkställigheten. Då rambeslutet innebär färre krav på den dömdes samtycke och kan tillämpas på en vidare krets av personer än enbart de som är medborgare i den verkställande staten, är rambeslutet mer långtgående och täcker fler situationer än det nuvarande systemet. Alla som inom EU har dömts i en annan stat än den i vilken de har sin hemvist eller medborgarskap och skall överföras omfattas av rambeslutet. I fall då domen rör egna medborgare som bor i eller skall utvisas till medborgarskapsstaten föreligger dessutom en skyldighet för den verkställande staten att erkänna domen och verkställa påföljden. Vidare kan den verkställande staten avge en förklaring och därigenom generellt utvidga det tvingande samarbetsområdet till att omfatta även vissa andra grupper av dömda. Rambeslutet innebär att överföranden av straffverkställighet mellan EU:s medlemsstater kommer att ske enklare och snabbare än idag.⁸⁷

Den verkställande staten kan dock vidta kontrollåtgärder, som t.ex. att pröva om det finns några vägransgrunder. Den dömdes samtycke till överförande är inte nödvändigt, såvida inte grunden för överförandet endast är nära anknytning till den verkställande staten. Vissa angivna tidsfrister skall reglera handläggningen av ärenden enligt rambeslutet. Genom rambeslutet introduceras tidsfrister, vilket är en nyhet i förhållande till tidigare ordning. Tidsfrister införs för beslut om erkännande och verkställighet såväl som för överförandet av den dömda till den verkställande staten efter att beslut har fattats. Detta innebär en väsentlig förändring, vilken skapar förutsebarhet och effektiviserar handläggningen. Kravet på dubbel straffbarhet avskaffas för ett antal s.k. listbrott, om dessa brott kan medföra ett frihetsstraff om minst tre år i den utfärdande staten, se nedan under kapitel 3.4.2.⁸⁸

3.3.1 Rambeslutets materiella innehåll

I detta kapitel ges en kortfattad genomgång av de viktigaste artiklarna i rambeslutet och deras innehåll.

⁸⁶ Prop. 2007/08:84, s. 1, 19.

⁸⁷ Prop. 2007/08:84, s. 37-38.

⁸⁸ Prop. 2007/08:84, s. 38, 44, 55-57, 60-61.

I artikel 3 i utkastet till rambeslut anges rambeslutets syfte. Syftet med rambeslutet är att fastställa regler vilka innebär att medlemsstaterna skall erkänna en dom som har meddelats i en annan medlemsstat och verkställa påföljden enligt en sådan dom, för att underlätta en social återanpassning av den dömda personen. Rambeslutet avser alltså att förbättra samarbetet mellan medlemsstaterna när det gäller att låta personer verkställa sina frihetsberövande straff i den stat där de har sitt medborgarskap eller sin hemvist istället för i den stat där domen har meddelats. Innebörden av det nämnda syftet utvecklas i skäl 9 till rambeslutet. Innan staten inleder ett överförande är det viktigt att den utfärdande staten utreder att det finns goda möjligheter för den dömda att återanpassa sig i den andra staten. Faktorer som är rekommenderade att ta hänsyn till är personens anknytning till den verkställande staten genom familjeband samt språkliga, kulturella, sociala, ekonomiska eller andra band till den verkställande staten.⁸⁹

Den verkställande staten är skyldig att erkänna en dom och verkställa en påföljd i de fall som anges i artikel 4 i rambeslutet. I artikeln anges även de situationer då detta är frivilligt för den verkställande staten. I artikel 6 regleras de fall då den dömdes samtycke till överförande krävs för att överförande skall komma till stånd, varför artikel 4 och 6 skall läsas tillsammans. När den dömda är medborgare och bor i den verkställande staten föreligger en skyldighet för den verkställande staten att erkänna en dom och verkställa en påföljd, i enlighet med artikel 4.1 (a). En nyhet i förhållande till de i dagsläget gällande bestämmelserna som reglerar samarbetet mellan medlemsstaterna (vilka återfinnes i vissa överenskommelser antagna av Europarådet) är att samtycke från den dömda inte är ett krav i en sådan situation. I artikel 6.5 har dock ett undantag gjorts för Polen, som under en övergångsperiod inte är skyldigt att ta emot denna kategori av dömda, såvida Polen inte ger sitt samtycke till överförandet.⁹⁰

Av skäl 17 till rambeslutet kan utläsas att termen "bor" innebär den ort till vilken den dömda har anknytning genom familj, sociala och yrkesmässiga band. Det föreligger en skyldighet enligt artikel 4.1 (b) i rambeslutet för den verkställande staten att erkänna en dom och verkställa en påföljd i fall den dömda är medborgare i den verkställande staten och kommer att utvisas eller avvisas dit efter påföljdens verkställighet och detta sker till följd av ett utvisnings- eller avvisningsbeslut, eller ett annat beslut om avlägsnande vilket ingår i domen eller i ett annat avgörande eller åtgärd som vidtas till följd av domen. Detta gäller även i fall där den dömda inte bor i den verkställande staten. Den dömdes samtycke krävs inte i dessa situationer, vilket inte innebär någon förändring mot redan gällande ordning. Då påföljden avser andra än medborgare som bor i eller skall utvisas till den verkställande staten (dvs. i resterande fall), föreligger ingen skyldighet för den verkställande staten att verkställa påföljden. I stället krävs den verkställande statens samtycke i varje enskilt fall, vilket följer av artikel 4.1 (c) i rambeslutet. Därtill krävs i denna typ av fall att den dömda

⁸⁹ Prop. 2007/08:84, s. 5.

⁹⁰ Prop. 2007/08:84, s. 6.

samtycker, såvida denne inte flytt till den verkställande staten för att undvika straffverkställighet i den utfärdande staten.⁹¹

Verkställigheten påbörjas efter att den verkställande staten har erkänt domen och beslutat att straffverkställigheten skall överföras. I fall den dömda befinner sig i den utfärdande staten skall denne naturligtvis överföras till den verkställande staten innan verkställighet kan inledas. Enligt artikel 8 skall den utdömda påföljden som huvudregel verkställas i den verkställande staten utan att påföljden omvandlas vare sig vad gäller dess art eller längd. Det finns dock ett antal undantag då påföljdens art eller längd kan anpassas till den verkställande statens lagstiftning. En anpassning kan bli aktuell då påföljdens art eller längd är oförenlig med den verkställande statens lagstiftning. Att märka är att en påföljd aldrig får anpassas så att den genom sin art eller sin strafflängd blir strängare än den påföljd som dömts ut i den utfärdande staten. Vad gäller anpassning av påföljdens längd, krävs att längden överstiger den strängaste påföljd som föreskrivs för liknande brott enligt den nationella lagstiftningen i den verkställande staten för att någon ändring skall få ske. Det är inte möjligt att anpassa påföljdens längd på så sätt att dess längd understiger den strängaste påföljd som föreskrivs för liknande brott enligt den verkställande statens lagstiftning. Däremot får anpassning av påföljdens längd ske till ett straff eller en åtgärd som föreskrivs i den verkställande statens lagstiftning för liknande brott. Då ett sådant straff eller en sådan åtgärd i den mån det är möjligt skall motsvara påföljden som den utfärdande staten utdömt, kan påföljden inte omvandlas till ett bötesstraff.⁹²

Det är den verkställande statens regler om straffverkställighet som tillämpas efter ett överförande, som t.ex. bestämmelserna om villkorlig frigivning, i enlighet med artikel 17. Det är dock möjligt för den verkställande staten att ta hänsyn till den utfärdande statens bestämmelser om villkorlig frigivning.⁹³

3.3.2 Rambeslutet och den dubbla straffbarheten

Dubbel straffbarhet innebär att det brott som föranlett domen och påföljden i den utfärdande staten skall utgöra en straffbar gärning även i den verkställande staten. I propositionen angående Sveriges antagande av rambeslutet anförs att rambeslutet har i stort sett samma konstruktion vad gäller kravet på dubbel straffbarhet som flera tidigare rambeslut, som t.ex. rambeslutet om den europeiska arresteringsordern och överlämnande mellan medlemsstaterna.⁹⁴

Det är inte möjligt för den verkställande staten att uppställa ett krav på dubbel straffbarhet i fall den utfärdande staten anser att brottet som föranlett

⁹¹ Prop. 2007/08:84, s. 6-7.

⁹² Prop. 2007/08:84, s. 9.

⁹³ Prop. 2007/08:84, s. 10.

⁹⁴ Prop. 2007/08:84, s. 7.

domen och påföljden motsvarar något av de s.k. listbrotten i artikel 7.1 (vilka i huvudsak överensstämmer med motsvarande undantag i tidigare rambeslut), och brottet enligt den utfärdande statens lagstiftning kan medföra en frihetsberövande påföljd om minst tre år. I enlighet med artikel 7.4 är det dock möjligt för varje medlemsstat att lämna en förklaring om att staten vid överförande alltid kommer att kräva dubbel straffbarhet, oavsett undantagen i artikel 7.1. Detta utgör en skillnad mot tidigare rambeslut.⁹⁵

Listbrotten i artikel 7.1 omfattar flera brottbalksbrott, som t.ex. mord, grov misshandel, våldtäkt, rån och bedrägeri, men också brott inom specialstraffrätten, som t.ex. terroristbrott, narkotikabrott, miljöbrott och brott mot vapenlagen. Dessa brott är också delvis harmoniserade inom EU. Det finns dock listbrott som inte motsvaras av något brott som har samma beteckning i svensk lag. T.ex. motsvaras brottet "deltagande i en kriminell organisation" inte av någon brottsbeteckning i svensk lag. Detta brott kan dock inbegripa t.ex. vålds- eller hotbrott. Europeiska unionens råd (rådet) har i enlighet med artikel 7.2 möjlighet att efter ett beslut från rådet utvidga eller ändra de angivna undantagen. Artikel 7.3 anger att den verkställande staten får kräva dubbel straffbarhet för brott som inte uppräknas i artikel 7.1 (jämför artikel 9.1 (d)) för att verkställighet av domen skall beviljas.⁹⁶

Kravet på dubbel straffbarhet kan ses som ett utflöde av legalitetsprincipen, enligt vilken ingen skall straffas för brott utan stöd i lag. Detta anför chefsjustitieombudsmannen Mats Melin i sitt yttrande över Ds 2008:1⁹⁷. Denne anser i linje med detta att svenska myndigheter inte heller genom att verkställa i annan stat utdömda fängelsepåföljder bör medverka till att bestraffa handlingar som inte utgör brott enligt svensk lag. Vidare anför Melin att vissa av listbrotten i artikel 7.1, som t.ex. IT-brottslighet, rasism och främlingsfientlighet, är mycket allmänt hållna, varför dessa kan tänkas innefatta ageranden som inte är straffbelagda i Sverige men i en annan medlemsstat. Melin anser med anledning av detta att Sverige bör kräva dubbel straffbarhet även vad gäller listbrotten, särskilt med tanke på att det är den utfärdande staten som avgör om en gärning hör till någon av de uppräknade brottskategorierna i artikel 7.1. Melin anser att Sverige bör avge en förklaring enligt artikel 7.4, vilken stadgar att varje medlemsstat vid tidpunkten för rambeslutets antagande eller senare genom en förklaring får ange att den inte kommer att tillämpa punkt 1 i artikel 7. En sådan förklaring kan dock när som helst återkallas.⁹⁸

3.3.3 Kommentar

SlopanDET av kravet på dubbel straffbarhet bör och skall läsas tillsammans med de vägransgrunder som uppställs i artikel 9. Frågan är om inte slopan-

⁹⁵ Prop. 2007/08:84, s. 7.

⁹⁶ Prop. 2007/08:84, s. 7.

⁹⁷ Promemorian Sveriges antagande av rambeslut om överförande av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen.

⁹⁸ <http://zeteo.nj.se.ludwig.lub.lu.se/pp/template.htm;jsessionid=61E1B9357D08BA255C19538ED297AD9C?view=main>, 17/10 2008, kl. 17.20.

det av kravet ur ett EU-perspektiv blir tandlöst när det finns långtgående undantag i artikel 7, i 3:e och särskilt 4:e punkten, samt att vägransgrunderna är ytterst generösa vad gäller möjligheten att få ställa upp ett krav på dubbel straffbarhet.

Ur ett nationellt perspektiv förefaller Melins åsikt vettig och välgrundad i sammanhanget. I fall Sverige inte avger en förklaring enligt artikel 7.4 i rambeslutet kommer antagandet av rambeslutet medföra att Sverige skriver under på att inte kräva dubbel straffbarhet för brott som inte ens är kriminaliserade i Sverige. Även om de brott som anges i artikel 7.1 kan tänkas innefatta brott enligt svensk lagstiftning som går under annan benämning, kan det likväl tänkas att de uppräknade brotten innefattar handlingen som inte utgör brott enligt svensk lagstiftning. Denna ordning minskar oundvikligen förutsebarheten i rättssystemet.

3.4 Rambeslutets påverkan på den svenska lagstiftningen

Då det resultat som uttrycks i rambeslutet om överförande av frihetsberövande påföljder inom EU är bindande för Sverige och andra EU-medlemsstater, påverkas den svenska lagstiftningen genom att resultatet i rambeslutet skall uppnås på ett eller annat sätt. Det är upp till de svenska myndigheterna att bestämma form och tillvägagångssätt för hur detta skall ske. Som nämnts ovan under kapitel 3.4, överlämnade den svenska regeringen en proposition om Sveriges antagande av rambeslutet den 6 mars 2008 till riksdagen.⁹⁹ Propositionen har blivit antagen av riksdagen och i skrivande stund återstår väntan på att rambeslutet skall antas inom EU.

I propositionen anförts att rambeslutet erbjuder många fördelar i förhållande till det system om internationell verkställighet som finns i dagsläget, samt att Sverige ges ökade möjligheter att få svenska domar om frihetsberövande påföljder för personer med medborgarskap, hemvist eller nära anknytning till en annan medlemsstat inom EU verkställda utomlands.¹⁰⁰

I fall rambeslutet antas inom EU kommer Sverige att, liksom andra EU-länder, medverka till att personer som dömts i andra länder än sina hemländer ges bättre möjligheter att avtjäna sina straff i sina respektive hemländer, i linje med att förutsebarheten ökar och tillämpningsområdet vidgas. Motivet till denna ordning är till stor del att förutsättningarna för social återanpassning förutses vara bättre i hemlandet än i domslandet. En direkt följd av ett antagande av rambeslutet kommer att vara att Sverige åtar sig att i vissa fall på begäran av en annan EU-medlemsstat erkänna och verkställa en frihetsberövande påföljd, vilken meddelats i den andra staten. Rambeslutet innebär också att överförande av straffverkställighet kommer att kunna ske

⁹⁹ Se prop. 2007/08:84.

¹⁰⁰ Prop. 2007/08:84, s. 40.

vid fler tillfällen än idag. Dessa tillfällen kommer med största sannolikhet för Sveriges del utgöras av överföranden av straffverkställighet från Sverige till andra länder. Vidare kommer de genom rambeslutet införda tidsfristerna samt avskaffandet av formalia att bidra till att samarbetet inom EU effektiviseras, då handläggningstiderna förkortas och förfarandena blir tydligare. I propositionen anges detta vara önskvärt ur svensk synpunkt, varför ett antagande av rambeslutet också förespråkades.¹⁰¹

I propositionen anförs att genomförandet av rambeslutet kommer att kräva ny lagstiftning men att det återstår att ta ställning till i fall lagstiftningen bör inarbetas i den nuvarande lagstiftningen eller om en ny lag bör utarbetas. Att frågan bör sparas till en senare tidpunkt anses nödvändigt bl.a. med hänsyn till att behovet av ny lagstiftning förutses vara omfattande samt att lagstiftningsarbetet i vissa delar är komplicerat och kräver noggranna analyser och överväganden. Ett antagande av rambeslutet kommer att medföra ett nytt sätt att samarbeta, vilket skiljer sig från det nuvarande på ett antal områden. I propositionen anförs som exempel att internationella verkställighetslagen till större delen innehåller regler vilka är tillämpliga i specifika situationer som i första hand gäller brottmålsdomskonventionen och överförandekonventionen, snarare än regler av generell art. Samma sak gäller den nordiska verkställighetslagen, vilken är tillämplig enbart vid verkställighet inom Norden.¹⁰²

Mot denna bakgrund ansågs möjligheten att låta riksdagen vid ett tillfälle ta ställning dels till frågan om att anta rambeslutet och dels till de lagändringar som behöver göras få stå tillbaka för tillfället. I fall lagförslag (vilka tar tid att ta fram) tas fram redan innan rambeslutet är antaget skulle det innebära att Sverige till skillnad från övriga medlemsstater inte kan utnyttja den genomförandetid och de samverkansmöjligheter med de andra staterna som annars finns. Bl.a. är det av vikt för etablerande av kontakter mellan medlemsstaternas verkställande organ (i Sverige Kriminalvården), samt att det för att undvika dröjsmål med införandet av en gemensam och förbättrad ordning för frihetsberövande påföljder är oundgängligt att anta rambeslutet utan att påbörja det tidskrävande utarbetandet av lagändringar innan Lissabonfördragets ikraftträdande. Instrument av typen rambeslut kommer inte längre att tillämpas inom det straffrättsliga samarbetet efter tidpunkten för rambeslutets ikraftträdande, vilket enligt propositionen är beräknat till den 1 januari 2009, under förutsättning att alla medlemsstater då har ratificerat fördraget.¹⁰³

En fråga som uppkommer, med tanke på uppsatsens huvudfrågeställning, är i fall det för en verkställande stat, t.ex. Sverige, på något sätt är möjligt att anpassa ett av en annan stat utdömt straff till inhemsk lagstiftning. Svaret på frågan har till stor del besvarats i kapitel 3.3.1 ovan. Enligt rambeslutets artikel 8 är en sådan anpassning möjlig i fall påföljdens art eller längd är

¹⁰¹ Prop. 2007/08:84, s. 40.

¹⁰² Prop. 2007/08:84, s. 40.

¹⁰³ Prop. 2007/08:84, s. 40-41. Se delkapitel 2.3.4 för vidare information om Lissabonfördraget.

oförenlig med den verkställande statens lagstiftning. Vad detta närmare innebär anges i kapitel 3.3.1.

I princip alla andra konventioner och överenskommelser om överförande som tillämpas mellan medlemsstaterna skall ersättas då rambeslutet träder ikraft. Likväl får medlemsstaterna fortsätta att tillämpa bilaterala och multilaterala överenskommelser i fall de vidareutvecklar målen och förenklar förfarandet enligt rambeslutet, se artikel 26.¹⁰⁴

3.5 Kommentar

Kapitlet har undersökt hur lagstiftningen vad gäller överförande av straffverkställighet inom nuvarande EU:s område ser ut. Hjälpfrågeställningen som detta kapitel skall besvara rör de eventuella skillnader i förhållande till den gällande lagstiftningen på EU-nivå som kan uppkomma i fall rambeslutet träder i kraft. De mest framstående skillnaderna är den nya ordningen med att den dömdes samtycke sällan krävs, samt att kravet på dubbel straffbarhet slopas för ett antal "listbrott".

¹⁰⁴ Prop. 2007/08:84, s. 12.

4 Överförande av straffverkställighet inom Norden

4.1 Inledning

Inom Norden finns sedan länge en tradition av samarbete i straffrättsliga frågor. Närheten rent geografiskt, de historiska, kulturella och språkliga banden (Finland undantaget) samt de delade politiska och ekonomiska intressena ligger till grund för de goda relationerna. Det ömsesidiga förtroende som karaktäriserar det nordiska samarbetet i straffrättsliga frågor grundar sig också på förekomsten i de nordiska länderna av identiska eller liknande regler och bestämmelser, vilka föregåtts av en aktiv offentlig debatt. Humanitära och straffrättsliga överväganden ligger till grund för överföring av dömda personer mellan de nordiska länderna. Syftet med samarbetet är bl.a. att främja rehabilitering och återanpassning av den dömda, vilket förmodas lättare kunna ske i den stat där den dömda kommer att leva efter avtjänat straff.¹⁰⁵

För att kunna besvara uppsatsens huvudfrågeställning är det av vikt att klarlägga hur den nuvarande nordiska regleringen ser ut samt att utreda hur rambeslutet vid ett ikraftträdande skulle komma att påverka den nordiska lagstiftningen och samarbetet mellan de nordiska länderna. Kapitlet skall alltså besvara hjälpfrågeställningen: *Vilka skillnader uppkommer i förhållande till gällande lagstiftning på nordisk nivå i fall rambeslutet träder i kraft?*

4.2 Lagreglering på nordisk nivå

Konventionen den 8 mars 1948 mellan Norge, Danmark och Sverige angående erkännande och verkställande av brottmålsdomar var det första instrumentet på det nordiska samarbetsområdet inom straffrätt. I och med konventionen kunde slutliga brottmålsdomar utdömda i en av signatärstaterna verkställas i en annan sådan stat. Konventionen omfattade dock enbart böter, beslag och rättegångskostnader.¹⁰⁶

Samarbetsavtalet mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige från den 23 mars 1962, "Helsingforsavtalet", var nästa instrument på området.¹⁰⁷

¹⁰⁵ GREEN PAPER on the approximation, mutual recognition and enforcement of criminal sanctions in the European Union, COM (2004)334 final, s. 38.

¹⁰⁶ GREEN PAPER, s. 38.

¹⁰⁷ För namn på lagarna i respektive nordiskt land, se *Straffrättslig jurisdiktion i Norden*, Köbenhavn: Nordisk Ministerråd; Stockholm: Allmänna förl. [distr.] 1992, s. 95.

Enligt avtalet skulle signatärstaterna anta identiska eller liknande regler, vilka skulle tillåta en signatärstat att erkänna och verkställa domar från en annan signatärstat, vilket också skett. I den mån överförande av dömda personer behövs för nämnda ändamål skall det ske. Vad gäller verkställighet av frihetsstraff, är verkställighetsstaten bunden av det antal dagar av frihetsberövande som angetts i den dömande statens beslut. Möjligheten att anpassa straffnivån till den som gällde i verkställighetsstaten ansågs efter en tids intensiv debatt inte tillfredställande. Principen om dubbel straffbarhet antogs inte. Även om den dömdes samtycke till överförande inte krävs skall dennes inställning inhämtas innan ett beslut kan tas och den dömdes inställning följs i de flesta fall. Då den dömdes skyddas av specialitetsprincipen, kan verkställighetsstaten endast verkställa straffet för den gärning som överförandet gäller. Beslut om att överföra dömda personer från en stat till en annan skall tas av den centrala fängelseadministrationen i verkställighetsstaten för att underlätta det praktiska förfarandet. I t.ex. Sverige kan Kriminalvården framställa en begäran angående överförande av dömda personer till en annan stat och besluta om begäran från andra stater. Även om verkställighet styrs av verkställighetsstatens lag, har de nordiska länderna kommit överens om att verkställighetsstaten inte har befogenhet att bevilja nåd utan att först rådfråga myndigheterna i den dömande staten.¹⁰⁸

4.2.1 Den nordiska verkställighetslagen

Överförande av straffverkställighet på nordisk nivå regleras för svensk del främst i *lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.*, den s.k. nordiska verkställighetslagen. Det finns även andra kompletterande författningar på området; som förordningen (1963:194) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m., *lagen (1970:375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling samt kungörelsen (1970:710) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling*.

Överförande av straffverkställighet inom Norden har kunnat ske med stöd av en enhetlig lagstiftning. I den nordiska verkställighetslagen finns de svenska reglerna. Lagen har möjliggjort verkställande av domar och beslut i brottmål i ett annat land än i domslandet. Reglerna har inneburit att i fall domslandet begär det, verkställighet av frihetsstraff kan ske i det nordiska land där den dömdes är medborgare eller där denne har sin hemvist. I fall då det vid beaktande av omständigheterna bedöms lämpligast, kan domen också verkställas i det land där den dömdes uppehåller sig. Överförande kan ske även utan den dömdes samtycke, då detta inte är något krav. Vid bifall till framställningen om verkställighet av frihetsberövande straff i Sverige omvandlas påföljden till fängelse på lika lång tid. Därefter verkställs straffet som om detta hade utdömts genom en svensk lagakraftvunnen dom.

¹⁰⁸ GREEN PAPER, s. 38-39.

Det är Kriminalvårdens huvudkontor respektive Socialstyrelsen (utan Centralmyndighetens medverkan) som handlägger och beslutar om ett överförande av straffverkställighet från Sverige till en annan nordisk stat skall ske. Det omvända – ett överförande av straffverkställighet från en nordisk stat till Sverige – handläggs och beslutas även det på myndighetsnivå av Kriminalvårdens huvudkontor (utan Centralmyndighetens medverkan).

Vidare kan anföras att verkställighet av förverkande och böter, samt anordnande av övervakning för de personer som har dömts till villkorlig dom eller skyddstillsyn, eller för dem som blivit villkorligt frigivna, även omfattas av det nordiska samarbetet.¹⁰⁹

4.3 Rambeslutets påverkan på ett nordiskt plan

För att kunna besvara uppsatsens huvudfrågeställning är en utredning av rambeslutets¹¹⁰ påverkan på ett nordiskt plan behövlig. Enligt artikel 26.2 i rambeslutet får medlemsstaterna fortsätta att tillämpa de bilaterala eller multilaterala avtal eller överenskommelser som är i kraft vid rambeslutets antagande. Detta gäller i den mån de möjliggör fördjupning eller vidgande av rambeslutets målsättningar och att de bidrar till att ytterligare förenkla eller underlätta förfarandena för verkställighet av påföljder. Detta gäller även framtida avtal och överenskommelser enligt artikel 26.3 i rambeslutet.

I propositionen¹¹¹ om Sveriges antagande av rambeslutet föreslås att Sverige bör lämna en underrättelse om att den nordiska överenskommelsen om överförande vad gäller fängelsestraff i förhållande till Danmark och Finland skall fortsätta att tillämpas. En sådan underrättelse kan lämnas enligt artikel 26.4 i rambeslutet. Regeringens uppfattning är att det kommer att krävas regler om hur den nordiska verkställighetslagen förhåller sig till den nya lagstiftningen om överförande mellan EU:s medlemsstater, vare sig Sverige lämnar en sådan underrättelse eller inte. För det fall en underrättelse lämnas måste de fall då den nordiska verkställighetslagen respektive den nya regleringen om överförande mellan EU:s medlemsstater skall tillämpas vid överföranden mellan Sverige och Danmark och Finland särskilt framgå. I dagsläget omfattar det nordiska systemet endast överföranden av fängelsestraff och inte andra frihetsberövande påföljder. Invändningar mot att en sådan underrättelse skall lämnas har riktats från Svea Hovrätt, som med hänvisning till att det nordiska [rambeslutet] (samarbetet) inte är tvingande för den verkställande staten och inte heller uppställer några tidsfrister framhållit att det är möjligt att ifrågasätta i fall det nordiska samarbetet möjliggör ett utökande och breddande av målen för rambeslutet.¹¹²

¹⁰⁹ <http://www.regeringen.se/sb/d/1915/a/12522>, 23/10, kl. 19.08.

¹¹⁰ Rådets rambeslut om ett europeiskt verkställighetsbeslut och överförande av dömda personer mellan Europeiska unionens medlemsstater.

¹¹¹ Prop. 2007:08/84.

¹¹² Prop. 2007:08/84, s. 34, 42.

Enligt artikel 26.4 i rambeslutet kommer rambeslutet, då det börjar tillämpas i relationen mellan EU:s medlemsstater att ersätta regleringen i 1983 års överförandekonvention och dess tilläggsprotokoll, 1970 års brottmålsdomskonvention, Schengenkonventionens bestämmelser om överförande av straffverkställighet samt konventionen från 1991 mellan EG:s medlemsstater om verkställighet av utländska domar i brottmål (vilken Sverige inte tillträtt).

Rambeslutet introducerar förenklade förfaranden och principer, varav flera av dem redan är väl förankrade i det nordiska samarbetet om verkställighet av frihetsberövande påföljder. Det nordiska samarbetet, vilket liksom rambeslutet är baserat på direktkontakt mellan de behöriga myndigheterna i de berörda länderna, är också i flera hänseenden mer långtgående än rambeslutet. Medan rambeslutet i vissa fall uppställer krav på samtycke från den dömda för överförande av straffverkställighet är detta inte en nödvändig förutsättning inom Norden. Rambeslutet avskaffar kravet på dubbel straffbarhet för de s.k. listbrotten i artikel 7.1, samt att en medlemsstat har möjlighet att förklara att den inte generellt kommer att undanta de brott som anges i artikeln från kravet på dubbel straffbarhet. I det nordiska samarbetet finns inte överhuvudtaget något krav på dubbel straffbarhet. En stor och viktig skillnad är dock att rambeslutet är tvingande för den verkställande staten, vilket det nordiska samarbetet aldrig är, samt att tidsfrister för beslut om överförande och verkställighet av ett beslut att överföra en dömd person inte uppställs i det nordiska samarbetet.¹¹³

I propositionen till rambeslutet framhålls att erfarenheterna av det nordiska samarbetet är mycket goda samt att samarbetet sker i stor omfattning, varför ståndpunkt tas för en icke tvingande reglering kring det nordiska samarbetet. Det betonas att samarbetet har kunnat ske effektivt och ändamålsenligt utan tvingande moment eller fasta frister, då samarbetet om verkställighet av frihetsberövande påföljder bygger på nära och förtroendefulla relationer vilka grundats på 1960-talet. Då det nordiska samarbetet ofta får stå som modell för utvecklingen mellan EU:s medlemsstater anses det finnas goda skäl att fortsätta värna det nordiska samarbetet.¹¹⁴

Mot bakgrund av det ovan nämnda anförde regeringen att det nordiska samarbetet vid en jämförelse med rambeslutet får anses fördjupa och vidga målen med rambeslutet och underlätta förfarandena för verkställighet av påföljder. Regeringen föreslår därför i propositionen att Sverige bör lämna en underrättelse till rådet och kommissionen om att Sverige avser att tillämpa den nordiska överenskommelsen om överförande av frihetsberövande straff i förhållande till Danmark och Finland även efter att rambeslutet börjat tillämpas. Rambeslutet bör dock tillämpas vid överföranden mellan de nordiska länderna av andra frihetsberövande påföljder än fängelse, eftersom sådana inte omfattas av det nordiska systemet. Exempelvis omfattas inte psykiskt sjuka lagöverträdare av dessa överföranden. Dock reserverar sig regeringen för att underrättelsen kan komma att ändras i fall det vid samråd med i

¹¹³ Prop. 2007:08/84, s. 42.

¹¹⁴ Prop. 2007:08/84, s. 42-43.

första hand Danmark och Finland under arbetet med genomförandelagstiftningen kommer fram att rambeslutet skall tillämpas mot dessa länder i stället för den nordiska verkställighetslagen. I nuläget bör dock underrättelsen ange att det nordiska överförandesamarbetet kommer att fortsätta att tillämpas av Sverige i den mån det fördjupar eller vidgar målen för rambeslutet och bidrar till att ytterligare förenkla eller underlätta förfarandena för verkställighet av påföljder.¹¹⁵

4.4 Kommentar

Kapitlet har behandlat gällande lagstiftning inom Norden och den påverkan rambeslutet förväntas få på den nordiska lagstiftningen och samarbetet mellan de nordiska länderna. Att rambeslutet är tvingande för verkställighetsstaten och uppställer tidsfrister är den största skillnaden i jämförelse med det nordiska samarbetets regler. En viktig fråga att ta ställning till är i fall en underrättelse enligt artikel 26.4 i rambeslutet skall lämnas eller inte. I propositionen föreslås att en sådan underrättelse skall lämnas i nuläget, men att den kan komma att ändras i fall samråd med de andra nordiska EU-länderna leder till att rambeslutet ändå skall tillämpas emellan dessa länder. Denna diskussion återupptas i analysen under delkapitel 7.1.3.

¹¹⁵ Prop. 2007:08/84, s. 43.

5 Straffideologier

5.1 Inledning

Redogörelsen för straffideologier i detta kapitel föranses av att syftet med uppsatsen är att *utreda hur rambeslutet om ett europeiskt verkställighetsbeslut och överförande av dömda personer mellan EU:s medlemsstater kommer att påverka det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden*. Således tjänar straffideologierna, vilka även ligger till grund för det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden, som metod för analysen – straffideologierna i detta kapitel används för att utföra analysen av rambeslutets konsekvenser för det straffideologiska värdegrundlaget.

Begreppet straffideologi har definierats ovan i uppsatsens inledning. Straffideologier är alltså grundläggande uppfattningar som sedan flera tusen år i olika variationer har dominerat den diskussion som förts angående varför man straffar och vad som är syftet med bestraffning.¹¹⁶ I uppsatsens inledning diskuterades också den begreppsliga förvirring som synes råda mellan straffideologier, straffteorier och straffrättsprinciper. Att begreppen teorier och ideologier används synonymt i litteraturen¹¹⁷ skapar oönskvärd förvirring. I enlighet med redogörelsen i delkapitel 1.7 används och förespråkas begreppet straffideologier i uppsatsen, även om det i uppsatsen refereras till andra författares terminologi.

Vid en genomgång av litteraturen behandlande straffideologier framträder att det finns olika uppfattningar om vilka straffideologierna är och hur de skall benämnas. T.ex. presenterar Jareborg och Zila en indelning upptagande fyra olika ideologier; *proportionalitet*, *allmänprevention*, *individualprevention* och *humanitet*, medan Thomas Mathiesen upptar *klassicism* och *nyklassicism*. Den modell som kommer att presenteras här utgör en kombination av dessa två alternativ, då det har ansetts lämpligast och tydligast. I detta kapitel redogörs för de största och mest välkända straffideologierna allmänprevention, individualprevention, klassicism och nyklassicism, samt den nyare straffideologin proportionalitet. Proportionalitet är benämningen som Jareborg och Zila använder. En annan benämning är "rättvis proportionalitet" eller "just desert". Då proportionalitetsprincipen alltså har kommit att ligga till grund för en egen straffideologi är det önskvärdt att separera straffrättsprincipen från straffideologin. Detta kan uppnås genom att använda benämningen "proportionalitetsideologin". Begreppet humanitet förefaller i första hand vara en princip som kompletterar de andra straffideologierna och inte en egen straffideologi.¹¹⁸ Dessutom får humanitetsprincipen främst

¹¹⁶ Jareborg, N. & Zila, J., *o.a.a.*, s. 62-63.

¹¹⁷ Se t.ex. Träskman 2005, s. 873.

¹¹⁸ Jfr Jareborg, N. & Zila, J., *o.a.a.*, s. 94.

betydelse vid val av påföljd och blir inte direkt aktuell vid diskussionen om varför man straffar och vad syftet är med bestraffning.¹¹⁹

Straffideologier brukar delas upp i kategorierna absoluta och relativa. Jareborg och Zila anför att distinktionen avser en skillnad mellan att straff används utan att det har något uttalat syfte respektive att straff används i ett visst syfte. Vedergällning och försoning tillhör traditionellt sett de absoluta straffideologierna, medan allmänprevention och individualprevention tillhör de relativa straffideologierna. Jareborg och Zila anser att denna distinktion snarare är förvirrande än klargörande, då det i modern straffrätt är en kriminalisering utförd av en lagstiftare som utgör grunden för bestraffning.¹²⁰ Denna framställning kommer inte att vidare fokusera på distinktionen mellan absoluta och relativa straffideologier, då den inte har någon särskild betydelse för uppsatsens syfte. Straffideologiernas historiska framväxt behandlas inte heller i någon större utsträckning inom ramen för detta kapitel. Historiska referenser förekommer dock i sammanhang då det ansetts nödvändigt.¹²¹

Straffideologier och straffrättsprinciper, som t.ex. legalitetsprincipen och proportionalitetsprincipen, diskuteras i litteraturen ofta i samma kontext. Distinktionen mellan nämnda principer och ideologier kan dock vid en genomgång av litteraturen vilken behandlar ämnet förefalla något oklar, då olika modeller används för att systematisera ideologierna och principerna. Innan de olika straffideologierna redovisas skall en ansats göras för att uppställa en modell, vars syfte är att klargöra hur straffideologier och straffrättsprinciper förhåller sig till varandra.

5.1.1 Straffideologier och straffrättsprinciper

I detta delkapitel undersöks relationen mellan straffideologier och straffrättsprinciper. Uppsatsens fokus ligger på straffideologier, varför det är av vikt att utreda var gränsen går mellan straffideologier och straffrättsprinciper.

En av anledningarna till varför sammanblandning sker av straffideologier och straffrättsprinciper kan tänkas vara den i Sverige (och Finland) rådande straffideologiska modellen; "desert-modellen"¹²², även kallad "just deserts" (ung. enbart det som är förtjänat), vilken introducerades på 1970-talet. Proportionalitetsprincipen spelar en central roll vid bestraffning enligt modellen. Principen är därmed sammanblandad med det straffideologiska värdegrundlaget som i Sverige kallas "rättsvis proportionalitet", vilket är synonymt med desert-modellen.¹²³

¹¹⁹ Gröning, L., *o.a.a.*, s. 102.

¹²⁰ Jareborg, N. & Zila, J., *o.a.a.*, s. 62.

¹²¹ För straffideologier ur ett historiskt perspektiv, se Häthén, C., *o.a.a.*

¹²² För utförligare beskrivning av desert-modellen och proportionalitetsideologin, se delkapitel 5.2 nedan.

¹²³ von Hirsch, Andrew & Ashworth, Andrew, *Proportionate Sentencing - Exploring the Principles*, Oxford University Press, New York 2005, s. 4-5.

Principer som proportionalitetsprincipen, legalitetsprincipen och principen om förutsebarhet har sedan 1864 års strafflag getts utrymme antingen i lagen eller i praxis.¹²⁴ Straffrättsprinciperna behandlas i litteraturen inte sällan tillsammans med straffideologier. Det är dock av betydelse att separera begreppen, till att börja med pga. att en princip inte har samma språkliga betydelse som en ideologi. I t.ex. desert-modellen tycks straffrättsprinciper och straffideologier sammanblandas, i enlighet med redogörelsen ovan. Det rör sig dock fortfarande om en mindre del som är del av något större; straffrättsprincipen är ett snävare begrepp än straffideologi. Straffideologier svarar på frågan varför man straffar och vad syftet med straffet är, medan straffrättsprinciper är grundbegrepp som antingen kombineras med en straffideologi eller utgör en byggsten i den.

5.2 Allmänprevention

Syftet med straff enligt allmänpreventionens synsätt är att bestraffning av brottslingar skall avhålla andra samhällsmedlemmar från att begå brott. Straffets allmänpreventiva effekt avser den verkan som utövas på andra människor än den straffade själv. Det är den allmänna laglydigheten som är av vikt. Andra människor i allmänhet skall således påverkas av allmänprevention som kan utföras genom *omedelbar avskräckning*, *medelbar avskräckning*, samt *moralbildning*. Uppfattningen om den omedelbara avskräckningen har exempelvis legat till grund för grymma straff som verkställts i offentligheten, för att på så sätt väcka allmänhetens avsky för brottet samt skräck för myndigheterna. Medelbar avskräckning verkar genom att det som påverkar människornas beteende inte är själva straffverkställigheten. Det är i stället hotet om straff, vilket uppställts i lagen, samt medvetenheten om att straff kommer att ådömas om ett brott begås som utövar sådan påverkan. Den tredje varianten av allmänprevention är moralbildning, vilken tar sikte på att normbildningen hos människor skall påverkas. Denna påverkan sker genom att en gärning förses med straff i lag eller genom dom, varigenom gärningens förkastlighet visas och normbildningen därmed sker. Straffsystemets normer skall internaliseras genom närmast omedveten normbildning, snarare än pga. resonemang och medvetna ställningstaganden.¹²⁵

Straffverkställighet i offentlighet tillämpas som huvudregel inte längre, varför det är den medelbara avskräckningen som numera avses med allmänprevention genom avskräckning. Optimal blir den medelbara avskräckningen när hotet om straff är sådant att skälen för den enskilde mot att begå brott är starkare än skälen för att begå brott. Vidare görs det en distinktion mellan negativ och positiv allmänprevention. Allmänprevention genom avskräckning benämns negativ allmänprevention, då det inte förutsätts att straff skall bidra till att påverka människors inställning till det

¹²⁴ Aspelin, Erland, "Straffets grunder - historisk bakgrund". I: *SvJT* 1999, s. 116.

¹²⁵ Jareborg, N. & Zila, J., *o.a.a.*, s. 73-74.

ifrågavarande brottet. Vid brottsprevention genom moralbildning handlar det i stället om positiv allmänprevention.¹²⁶

Då allmänprevention genom avskräckning faktiskt innebär att alla medborgare anses vara potentiella förbrytare, samt att statsmakten framställs som enbart intresserad av att medborgarna underkastar sig, har denna typ av allmänprevention kommit att bli svår att acceptera i nutida demokratier. Den numera och sedan det senaste halvsekleet förhärskande uppfattningen är att positiv allmänprevention är lämpligare. Tanken är att straffsystemet då bidrar till att bygga upp eller förstärka den enskilda människans förmåga att själv styra sitt liv på ett godtagbart sätt.¹²⁷

Allmänpreventiva skäl påverkar i viss mån även vad som skall anses vara artbrottslighet. Innan straffvärdereformen 1989 låg allmänpreventiva skäl till grund för att påföljden fängelse utdömdes för viss brottslighet. Denna brottslighet anses numera vara artbrottslighet.¹²⁸ På kriminaliseringsnivån är allmänpreventionen självklar, då prevention ju är straffsystemets syfte på ett övergripande plan. På ett enskilt plan innebär allmänprevention att medborgarna upplyses om att straffhotet var sant. Det viktiga är just tron på att det finns ett straffhot och inte att det faktiskt följer ett straff på varje brott. På domsnivån kan allmänprevention få betydelse genom att straffet i ett enskilt fall kan anpassas efter ett uppskattat svagare eller starkare behov av allmänprevention. Detta kan ske t.ex. genom att ett oproportionerligt strängt straff utdöms i ett mål som fått mycket uppmärksamhet i media. Dock är inställningen till denna möjlighet numera återhållsam.¹²⁹ En samlad mängd domar kan däremot verka genom att befästa eller förändra en praxis.¹³⁰ På verkställighetsnivå skulle allmänprevention kunna tänkas få betydelse vid valet av verkställighetsform, t.ex. genom att inte bevilja intensivövervakning med elektronisk kontroll i de fall detta skulle kunna tänkas få negativa allmänpreventiva effekter.¹³¹

5.3 Individualprevention

Individualprevention fokuserar på att hindra den enskilde individen att begå flera brott. En indelning i tre olika former av individualprevention brukar traditionellt göras¹³²; *individuell avskräckning*, *inkapacitering* och *behandling*. Individuell avskräckning syftar till att genom straff skapa en rädsla hos individen, vilken i framtiden således skall avhållas från att begå brott. Inkapacitering innebär att gärningsmannen hindras från att begå brott på ett

¹²⁶ Jareborg, N. & Zila, J., o.a.a., s. 73-74. Jfr Lernestedt, Claes, *Kriminalisering - problem och principer*, författaren och Iustus Förlag AB, Uppsala 2003, s. 117.

¹²⁷ Jareborg, N. & Zila, J., o.a.a., s. 74.

¹²⁸ Träskman, P. O. m.fl., "Tio år med straffvärdet". I: NTfK 2000, s. 141-142.

¹²⁹ Lernestedt, C., o.a.a., s. 117-118.

¹³⁰ Jareborg, N. & Zila, J., o.a.a., s. 75.

¹³¹ Lernestedt, C., o.a.a., s. 117-118.

¹³² Formerna oskadliggörande, förbättring och avskräckning nämndes t.ex. av Bentham, se Jareborg, N. & Zila, J., o.a.a., s. 82.

rent fysiskt plan. Detta kan ske genom t.ex. dödsstraff eller inlåsning. Med rehabilitering eller behandling menas att gärningsmannen på ett psykiskt plan påverkas, dock inte genom avskräckning, till att inte vilja begå flera brott.¹³³ Dessa olika former av individualprevention kommer att behandlas under separata delkapitel nedan.

Det är främst på doms- och verkställighetsnivåerna som individualprevention är aktuell. Anledningen till detta är att det är då som själva straffet får ett självständigt syfte i förhållande till systemet, vilket inte är fallet sett ur en allmänpreventiv synvinkel. Straffet skall utöver att visa allmänheten att det rörde sig om ett reellt straffhot också påverka den enskilde brottslingen. Det är trots allt tänkbart att ge individualpreventiva skäl utrymme vid kriminalisering. Avsikten med en sådan kriminalisering skulle vara, i stället för att avhålla medborgarna från brott, att etablera kontroll över en viss grupp individer som kan tänkas begå gärningen. Begåendet av gärningen är dock inte anledningen till att samhället vill etablera en sådan kontroll över medborgarna.¹³⁴

Först under 1900-talet fick den individualpreventiva ideologin fäste på allvar. Genomslaget kan dels hänföras till naturvetenskapliga och teknologiska framsteg, vilka även ökat tron på liknande framsteg inom sociologin, biologin och psykologin, och dels till stärkandet av statsmaktens ställning samt att samhällslivet sekulariserades.¹³⁵

5.3.1 Individuell avskräckning

Individuell avskräckning syftar till att genom straff skapa en rädsla hos individen, vilken sedan skall avhållas från att begå ytterligare brott. Bestraffning genom individuell avskräckning är tänkt för s.k. tillfällighetsförbrytare; de som inte behöver mer än en enstaka tillrättavisning. Det antas inte finnas någon anledning till förbättring för dessa förbrytare. Domstolarna är tvungna att använda sig av standardiserade påföljder, då det knappast går att utröna vad för slags påföljd som skulle vara mest effektiv i det enskilda fallet. Villkorlig dom i sin ursprungliga form är ett exempel på hur uppskjuten verkställighet av ett fängelsestraff (det var sällan fråga om böter i detta sammanhang) kan innebära att laglydnad uppnås enbart genom en varning. Detta räcker för vissa lagöverträdare, men inte för andra. Jareborg och Zila påpekar att det inte finns något belägg i den empiriska forskningen att denna typ av individuella avskräckning skulle fungera. I stället finns det forskning från 1990-talet som visar att program som understryker straffelementet hos en påföljd tenderar att öka återfall i brott.¹³⁶

¹³³ Lernestedt, C., *o.a.a.*, s. 118.

¹³⁴ Lernestedt, C., *o.a.a.*, s. 118.

¹³⁵ Jareborg, N. & Zila, J., *o.a.a.*, s. 82.

¹³⁶ Jareborg, N. & Zila, J., *o.a.a.*, s. 83.

5.3.2 Inkapacitering

Individualprevention genom inkapacitering syftar till att gärningsmannen rent fysiskt skall hindras från att begå brott. Numera avses med inkapacitering inte "oskadliggörande" i sin traditionella betydelse, vilken medför associationer till t.ex. utrotning genom dödsstraff, utan fängelse. Överväganden kring hur stor del av den dömdes brottslighet som förhindras, t.ex. genom att den dömda sitter i fängelse, är vad som styr hur långt fängelsestraffet skall vara. Den frekvens med vilken brottslingen beräknas återfalla i brott avgör också dennes "farlighet", vilket är ett centralt begrepp på området. Tidigare sammankopplades oskadliggörande med oförbättring, vilket inte längre är fallet. Det finns således inte längre någon motståndning i användandet av förbättrande åtgärder, varför inkapaciteringshänsyn är möjliga att använda för brottslingar av olika farlighetsgrad. I dagens samhälle är näringsförbud, förverkande och indragning av körkort exempel på åtgärder med inkapaciteringssyfte.¹³⁷

5.3.3 Behandling

Behandling är den tredje formen av individualprevention som även kallas förbättring och rehabilitering. Då rehabilitering i det närmaste är en synonym till behandling föranleder dessa begrepp ingen vidare kommentar. Förbättring har däremot representerat den metod som använts fram till det förra sekelskiftet, vilken innebar en religiös fostran och inte en behandling som baserades på en förmodad vetenskaplig grund. Grundtanken med individualprevention genom behandling är att vård skall hjälpa brottslingen att avhålla sig från att begå brott i framtiden. Vården kan vara såväl medicinsk, psykiatrisk som psykologisk. Även återanpassning i enklare form som kan ske genom pedagogisk vägledning, arbetsträning, utbildning etc. är möjlig. Denna typ av åtgärder har av Jareborg och Zila kallats socialterapeutiska.¹³⁸

Behandlingsideologin tar sikte på en människas felaktiga utveckling, vilken förmodas vara anledningen till att denna begått ett brott. En lämpligt vald behandling antas kunna vända den negativa utvecklingen. Synen på människan är optimistisk. Anledningen till att en människas utveckling blivit felaktig hänförs ofta till förhållanden vilka denna inte råder över, såsom en besvärlig uppväxt, en felaktig uppfostran och en skadlig miljö. Enligt synsättet skall det personliga ansvaret för egna gärningar således tonas ned. Att märka är att den behandling som blir aktuell sker under tvång, samt att det inte på förhand är bestämt i fall behandlingen skall ske på anstalt eller i frihet. I de fall anstalt bedöms vara det lämpligaste alternativet, blir dessutom vistelsens längd avhängig av när den internerade anses vara frisk från att begå brott.¹³⁹

¹³⁷ Jareborg, N. & Zila, J., *o.a.a.*, s. 83-84.

¹³⁸ Jareborg, N. & Zila, J., *o.a.a.*, s. 85.

¹³⁹ Jareborg, N. & Zila, J., *o.a.a.*, s. 85.

I dagsläget har behandlingsideologin sitt största inflytande vid påföljdsbestämningen. Forskning och erfarenhet har visat att behandling genom tvång i de allra flesta fall inte leder till ett lyckat resultat. Jareborg och Zila har anfört att det faktum att behandlande åtgärder används i påföljds-systemet är tillrådligt så länge påföljdens lämplighet inte är beroende av utsikten till individualpreventiv framgång.¹⁴⁰

5.4 Klassicism och nyklassicism

De straffrättsliga tankegångar som uppstod under upplysningstiden har kommit att kallas "klassiska" och är byggstenarna i klassicismen. Det moderna straffpolitiska rättvisetänkandet (1980-talets rättviseteori) har också sina rötter i denna straffideologi. Klassicismen förespråkar att människors handlande skall regleras i så liten utsträckning som möjligt, samt att den reglering som ändå realiserats skall vara noggrant specificerad på förhand. Det krävs att ett samband mellan lagöverträdelsen och straffet föreligger, samt att detta är tydligt specificerat och bestämt av brottets svårhet. Grundtanken i klassicismen är att samma straff skall utdömas för lika brott, s.k. ekvivalens. Ekvivalens kan sägas vara en följd av proportionalitetsprincipen.¹⁴¹

Vid sidan av proportionalitetsprincipen är likhetsprincipen och legalitetsprincipen grundstenar i klassicismen. Därmed skall allas likhet inför lagen upprätthållas, samt att straff inte får utdömas utan att stöd finns i lag. Som bekant innebär proportionalitetsprincipen utöver att samma straff skall utdömas för lika brott även att straffet skall stå i proportion till brottets svårhetsgrad.¹⁴²

Nyklassicism, som bygger på den äldre klassicismen, uppstod på 1970-talet, särskilt i USA. I Norden var det främst i Sverige och Finland som nyklassicismen fick fäste, vilket kom till uttryck i två stora offentliga betänkanden om straffsystemets grunder och utformning. Betänkandena lade tonvikt vid proportionalitet mellan brott och straff, straffskalor samt brottets svårhet. Den dömda skulle ha förtjänat sitt straff och på så sätt skulle rättvisa uppnås. Genom att konstruera straffskalor för olika slags brott skulle en rättvis och förutsägbar straffordning bli verklighet. En vidareutveckling av rättvisetänkandet skedde på 1980-talet, då proportionalitet och ekvivalens återigen befästes som viktiga begrepp.¹⁴³

¹⁴⁰ Jareborg, N. & Zila, J., *o.a.a.*, s. 86-89.

¹⁴¹ Mathiesen, Thomas, *Kan fängsel försvaras?*, Pax Forlag a.s., Oslo 1987. Svensk översättning: Forsén, Bosse, *Kan fängelset försvaras?*, Bokförlaget Korpen, Göteborg 1988, s. 160-162.

¹⁴² Häthén, C., *o.a.a.*, s. 62.

¹⁴³ Mathiesen, T., *o.a.a.*, s. 161-163.

5.5 Proportionalitetsideologin

Proportionalitetsideologin och desert-modellen är som nämnts synonyma begrepp. Desert-modellen har även kallats nyklassisk, då modellen kopplats ihop med den klassiska straffrättsskolan som betonade proportionalitet mellan brott och straff. Enligt Jareborg och Zila är dock denna liknelse med "klassisk" straffrätt alltför ytlig för att betecknas som nyklassisk.¹⁴⁴

Proportionalitetstänkandet är avsett att bidra till att orättvisa resultat undviks. Grundtanken med desert-modellen är att straffsanktionen rättvist skall återspegla den grad av klandervärdhet som förövarens handling har. Klandervärdheten baseras på förövarens skadlighet och skuld. Modellen stämmer väl överens med en uppfattning om rättvisa som baseras på sunt förnuft; hur allvarligt en person skall straffas skall baseras på det mått av klander dennes handling förtjänar. Desert-modellen erbjuder också en lösning på det problem som det innebär att samhällsintresset och förövarens intresse ofta är motstridiga. Samhällsintresset tillgodoses på så sätt att typiska brott, som t.ex. våld och bedrägeri, är *orätta* (wrongs) enligt modellen och åläggs allmänhetens klander genom straffsanktioner. Förövarens intresse tillgodoses genom att denne har rätten att inte dömas till en sanktion som är mer betydande än måttet av klander dennes handling förtjänar. Den traditionella vedergällningsläran med talionsprincipen har i litteraturen angivits vara bakåtsträvande, då den står för uppfattningar som rådde innan upplysningstiden. Desert-modellen erbjuder däremot en reviderad syn på förtjänst, vilken baseras på proportionalitetstanken snarare än talionsprincipen. Modellen tillåter också skapandet av graderade straffskalor, vilka ändå upprätthåller måttliga straffnivåer.¹⁴⁵

Graderade straffskalor innebär gradering av förkastlighet och klandervärdhet. Förfarandet strävar efter att skapa rättvisa straffskalor genom att uppnå proportionalitet mellan en otillåten gärningstyps bestraffningsvärde och dess straffsats. Förfarandet innebär även ett strävande efter ekvivalens; att gärningstyper med samma bestraffningsvärde tilldelas liknande straffskalor. En förutsättning för att uppnå dessa strävanden är att det finns beslut om att vissa straffformer skall användas samt att vissa straffnivåer skall hållas.¹⁴⁶

¹⁴⁴ Jareborg, N. & Zila, J., *o.a.a.*, s. 98.

¹⁴⁵ von Hirsch, A. & Ashworth, A., *o.a.a.*, s. 4-5.

¹⁴⁶ Jareborg, N. & Zila, J., *o.a.a.*, s. 66.

6 Det straffideologiska värdegrundlaget i Norden

6.1 Inledning

Detta kapitel tar upp de olika straffideologiska uppfattningar som ligger till grund för det straffideologiska värdegrundlaget i Sverige, Danmark respektive Finland. Redogörelsen är nödvändig för att kunna uppfylla uppsatsens syfte; att *utreda hur det straffideologiska värdegrundlaget i Norden påverkas av rambeslutet om överförande av verkställighet inom EU*. Vidare tjänar kapitlet som bakgrund till besvarandet av huvudfrågeställningen; huruvida rambeslutet innebär att det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden måste förändras. Den hjälpfrågeställning som kapitlet skall besvara är: *Vilka blir konsekvenserna av rambeslutets implementering för det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden?*

De nordiska länderna har i stor utsträckning en gemensamt etnisk och kulturell bakgrund. De har även ett gemensamt lutheranskt arv och är välutvecklade välfärdsstater. Mot denna bakgrund ter det sig inte orimligt att anta att värderingarna inom Norden är tämligen lika. Av studien "European Value Study"¹⁴⁷ drog dock Loek Halman slutsatsen att det inte finns något enhetligt mönster vad gäller värderingar inom de nordiska länderna. I enlighet med denna studie skiljer sig således värderingarna åt inom Norden trots den historiska, religiösa, ekonomiska och politiska homogeniteten.¹⁴⁸

Ulla V. Bondesson drar i sitt arbete "Perceptions of criminal justice policy in Scandinavia" slutsatsen att det finns signifikanta skillnader mellan de nordiska länderna vad gäller de flesta lagrelaterade och moraliska frågor. Detta förhållande utesluter dock inte att det finns stora likheter de nordiska länderna emellan vid jämförelse med andra länder. Hon menar, att även om det inte är möjligt att systematiskt rangordna de nordiska länderna från det minst liberala till det mest liberala landet, det likväl framstår som om Danmark är det mest liberala landet ur en moralisk synvinkel, samtidigt som det är det mest repressiva landet utifrån en straffande synvinkel.¹⁴⁹

I litteraturen¹⁵⁰ har framförts en uppfattning om att det är möjligt att tala om en nordisk kriminalpolitik (policy) karaktäriserad av ett flertal gemensamma drag hänförliga till historiska traditioner, intensivt samarbete och en gemensam inställning till förebyggande av brott och kontroll. Detta trots att kriminalpolitiken i de nordiska länderna inte är unifierad.¹⁵¹

¹⁴⁷ Se Bondesson, Ulla V., *Crime and Justice in Scandinavia*, Thomson, Köpenhamn 2005, s. 441.

¹⁴⁸ Bondesson, U. V., *o.a.a.*, s. 47, 441.

¹⁴⁹ Bondesson, U. V., *o.a.a.*, s. 441.

¹⁵⁰ Bondesson, U. V., *o.a.a.*, s. 67, se även Lahti.

¹⁵¹ Bondesson, U. V., *o.a.a.*, s. 67.

Träskman har anfört att den nordiska straffrättsliga gemenskapen inte är ett resultat av gemensam lagstiftning, utan att lagstiftningen är ett resultat av ömsesidigt förtroende och långvarig politisk gemenskap.¹⁵² Fredrik Wersäll framhåller att förutsättningarna för det straffrättsliga samarbetet inom Norden bland annat är att det länderna emellan finns ett grundmurat förtroende för varandras rättsordningar.¹⁵³

Nordisk kriminalpolitik är defensiv till sin karaktär. Det har påpekats i litteraturen att denna och dess traditionella värden kan komma att behöva förändras till förmån för en mer repressiv och rättfram kriminalpolitik vad gäller EU:s områden. Detta kan tyckas vara en naturlig utveckling för ett unionsmedlemskap, då detta i sig innebär att förhållandena mellan unionens respektive medlemsstatens organ måste regleras och i viss mån förändras till förmån för unionens ordning. I annat fall blir unionsmedlemskapet meningslöst.

6.2 Sverige

I Sverige gäller den straffideologiska uppfattningen om rättvis proportionalitet mellan brott och straff, även kallad "just desert", "desert-modellen" eller "rättvist förtjänat".¹⁵⁴ Uppfattningen har berörts ovan under delkapitel 5.1.1. Det svenska straffsystemet är dock inte ideologiskt helt enhetligt, då det finns inslag av flera olika straffideologier. Straffsystemet vilar på begrepp som rättssäkerhet, legalitet, likhet inför lagen och proportionalitet, men även humanitet.¹⁵⁵ Brottsbalken har också genomgått ett flertal partiella reformer sedan den infördes 1965, vilket bidrar till dess eklektiska karaktär. Den mest utmärkande förändringen är att behandlingssideologin har fått kliva åt sidan till förmån för proportionalitetsideologin som numera är den dominerande straffideologin.¹⁵⁶

Behandlingssideologin var förhärskande i Sverige under tiden före och efter Brottsbalkens införande 1965. Behandlingstanken kom dock att hamna i periferin efter ett kriminalpolitiskt skifte på 1970-talet. Bl.a. en BRÅ-rapport med namnet "Nytt straffsystem" från 1977 fick stor betydelse för den svenska kriminalpolitiken. De principer som straffsystemet enligt BRÅ:s arbetsgrupp skulle bygga på hade en nära anknytning till den klassiska straffrättsskolan, varför idéerna på vissa håll benämndes nyklassiska¹⁵⁷. Grundtankarna i rapporten var att straffen skulle vara rättvisa, förutbestämda och konsekventa samt vara tydliga men inte för den sakens skull vara hårda. Systemet skulle vara humant och alla dömda skulle få den vård och behandling som de behövde och önskade. Rapporten fick visserligen en

¹⁵² Träskman 1997, s. 273.

¹⁵³ Wersäll, F., *o.a.a.*, s. 416-417.

¹⁵⁴ Träskman, P. O., *o.a.* kompendium, s. 4.

¹⁵⁵ Jareborg, N. & Zila, J., *o.a.a.*, s. 98.

¹⁵⁶ Jareborg, N. & Zila, J., *o.a.a.*, s. 97.

¹⁵⁷ Jfr delkapitel 5.5 angående beteckningen "nyklassisk".

del kritik, t.ex. för att förslaget ansågs reaktionärt och inhumant. Rapporten ledde dock till att en översyn av Brottsbalken inleddes och två kommittéer tillsattes; Fängelsestraffkommittén och Frivårdskommittén. Fängelsestraffkommitténs idéer gick ut på att allmänpreventiva överväganden var av grundläggande vikt för kriminalisering medan preventionshänsyn saknade betydelse för straffskalornas utformning. Ledord var i stället brottens svårhet och förkastlighet. Vidare framhölls att varken allmänpreventiva eller individualpreventiva hänsyn borde beaktas vid påföljdsbestämningen i det enskilda fallet. Brottens svårhet eller förkastlighet skulle ligga till grund för bedömningen av straffens art och stränghet. Hänsyn skulle tas till proportionalitet och ekvivalens. Fängelsestraffkommitténs idéer kom att leda till lagstiftning och 1989 förändrades den straffrättspolitiska inriktningen. Den fortsatta utvecklingen har inneburit partiella reformer från regeringens sida, vilka i stort byggt på de idéer som Fängelsestraffkommittén framfört.¹⁵⁸ Tankegångarna är aktuella än idag.

6.3 Danmark

I Danmark har kriminalpolitiken utvecklats från att under slutet av 1800-talet ha haft en allmänpreventiv inriktning till att under början av 1900-talet få en individualpreventiv sådan. Den än idag gällande *Straffeloven* från 1930 byggde i sin ursprungliga form på individualpreventiva överväganden. Lagen har ändrats mer än åttio gånger sedan den infördes, varför det idag knappast kan påstås vara samma lag som då. I samband med att behandlingsideologin mötte ökad skepsis i samhället under sent 1960-tal till tidigt 1970-tal utmönstrades de delar av lagen som präglades av individualpreventiva tankegångar. Anledningen var att bevis för att behandlingsåtgärderna verkligen fungerade saknades. I stället gjorde en likhetsideologi sig gällande; präglad av misstro mot tidsbestämmdhet och individualiserad behandling. Under 1990-talet upplevde behandlingsideologin dock en renässans, vilket bl.a. lett till att vissa typer av behandlingssanktioner återinförts, t.ex. för unga lagöverträdare (2001) och narkomaner. Att vissa straff, som t.ex. dödsstraff, alltid skall anses oetiska, att straff enbart skall drabba gärningsmannen och inte dennes familj samt att proportionalitet råder mellan brott och straff, är viktiga riktlinjer i det danska straffsystemet av idag.¹⁵⁹

6.4 Finland

Den straffideologiska uppfattning som råder i Finland är liksom i Sverige rättvis proportionalitet.¹⁶⁰ Denna straffideologi har behandlats ovan under

¹⁵⁸ Aspelin, E., *o.a.a.*, s. 124-125.

¹⁵⁹ Greve, Vagn & Vestergaard, Jørn, *Strafansvar*, 4:e utgåvan, 1:a uppl., Jurist- og Økonomforbundets Forlag, Köpenhamn 2002, s. 2-3, samt Langsted, Lars Bo, Greve, Vagn, Garde, Peter, *Criminal Law Denmark*, 2:a uppl., Djøf Publishing/Jurist- og Økonomforbundets Forlag, Danmark 2004, §3 IV.

¹⁶⁰ Träskman, P. O., *o.a.* kompendium, s. 4.

delkapitel 6.2. Detta delkapitel kommer därför enbart att kortfattat behandla de finska särdragen.

Den nu gällande finska strafflagen har varit i kraft sedan 1894, men publicerades redan 1889. Strafflagen, vilken bygger på idéerna om soning och allmänprevention, har betraktats som en produkt av den klassiska skolan. Utöver en totalrevidering av lagen under 1970-talet har många mindre ändringar skett under årens lopp. Delreformerna är präglade av den nyklassiska skolan, varför ledorden varit allmänprevention och rättvisepinciper. De individualpreventiva tankegångarna, i synnerhet behandlingsideologin, har fått en mindre betydande roll. Att begränsa användningen av fängelsestraff har haft hög prioritet.¹⁶¹

Frände identifierar tre nivåer i straffrättsystemet; lagstiftning, rättsskipning och verkställighet. Frågor om syftet med straff och varför man straffar skall behandlas utifrån dessa utgångspunkter. Att proportionalitet uppnås är av största vikt vid varje kriminalisering. En kriminalisering skall inte strida mot de grundläggande fri- och rättigheterna och för att utreda om detta krav tillgodoses skall en proportionalitetsbedömning göras. Vid denna bedömning skall hänsyn tas till den s.k. *ultima ratio*-principen, vilken innebär att straffrätten skall användas först när alla andra medel redan har visats eller kan antas vara otillräckliga.¹⁶²

I SL 6:4 kommer proportionalitetsprincipen och skuldprincipen till uttryck:

"Straffet skall mätas ut så att det står i ett rättvist förhållande till hur skadligt och farligt brottet är, motiven till gärningen samt gärningsmannens av brottet framgående skuld i övrigt."¹⁶³

6.5 EU-rättens övergripande påverkan på det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden

Detta kapitel behandlar de straffideologiska uppfattningar som ligger till grund för värdegrundlaget inom Norden. I sammanhanget ter det sig dock intressant att även studera vilken påverkan EU har på det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden. Huvudregel inom EU är att EU-rätten har företräde framför nationell rätt. Således påverkas den svenska lagstiftningen genom att den inte får stå i strid med EU-rätten. I linje med denna huvudregel kan det antas att även det straffideologiska värdegrundlaget påverkas, då det är detta som lagstiftningen ytterst grundar sig på. I Grönings avhandling¹⁶⁴ har en utveckling av en *koherent EU-gemensam straffrättsideologi*

¹⁶¹ Frände, D., Allmän Straffrätt, 3:e uppl., Dan Frände och juridiska fakulteten vid Helsingfors universitet, Helsingfors 2004, s. 15.

¹⁶² Frände, D., o.a.a., s. 20-21, 25.

¹⁶³ <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1889/18890039001>, 9/1 2009, kl. 15.30.

¹⁶⁴ Se Gröning, L., o.a.a.

diskuterats. Denna ideologi skall sätta värdet av individens autonomi i fokus.¹⁶⁵ Detta förslag ter sig ytterst intressant även ur denna framställnings perspektiv. Nedan följer därför en kort redogörelse för hur EU-rätten på ett övergripande plan påverkar det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden.

Bakgrunden till Grönings förespråkande av en koherent EU-gemensam straffrättsideologi är diskussionen om EU-straffrättens koherenskrav. Utgångspunkten för diskussionen är att straffrättens grundläggande krav på koherens skall upprätthållas, då frånvaron av verkliga inkonsekvenser i straffrättssystemet ses som ett absolut krav för att kravet på straffrättens legitimitet skall anses uppfyllt. I annat fall riskeras att särbehandling av medborgarna äger rum. Gröning anför att det är därför som straffrättens koherens särskilt bör beaktas vid fastläggandet av en kompetensfördelning mellan EU och medlemsstaterna. Den monistiska modell som förespråkar att endast endera EU:s rättsordning eller medlemsstatens rättsordning kan vara formellt konstitutionellt överordnad anför i avhandlingen vara olämplig, då medlemsstaterna bara ibland accepterar principen om EU-rättens företräde. Vidare anför att idén om en formell normhierarki bör lämnas för att i stället konstruera en koherensmodell för EU:s straffrättsliga kontext utifrån en idé om värdehierarki.¹⁶⁶

Den nämnda värdehierarkin väcker intresse vad gäller denna uppsats ämne. Tanken med en värdehierarki är att straffrättens koherens bör förstås utifrån en hierarki där de rättsliga värdena med bredare medborgerlig konsensus överordnas de med snävare. Detta skall gälla i vart fall på det område där EU:s och medlemsstaternas straffrättsliga kompetensområde överlappar. EU-straffrätten skall således betraktas som överordnad medlemsstaternas straffrättssystem.¹⁶⁷ Att EU-straffrätten enbart bör representera värden som accepteras med en bred konsensus bland medborgare och rättstillämpare i samtliga medlemsstater förefaller högst naturligt för att inte gå emot de enskilda medlemsstaternas straffideologiska värdegrundlag.

Vidare anför Gröning att straffrättens koherenskrav i nämnda värdehierarki primärt formuleras i kriterier för etisk koherens, varför EU:s kompetensområde bör avgränsas på ett sådant sätt att EU-straffrätten så långt möjligt blir etiskt koherent med medlemsstaternas straffrätt. Idén med att upprätthålla ett krav på etisk koherens är att minimera risken för reella oförenligheter mellan EU-straffrätten och den nationella straffrätten. Det är att märka att i de fall där medlemsstaternas domstolar har nekat EU-rättens företräde har den bakomliggande orsaken varit att EU-rätten ansetts oförenlig med medlemsstaternas konstitutionella grundvärden.¹⁶⁸ Detta förhållande synliggör ytterligare hur viktigt det är att EU-rätten inte går stick i stäv mot medlemsstaternas straffideologiska värdegrundlag, vilket ju ligger till grund för nämnda konstitutionella grundvärden.

¹⁶⁵ Gröning, L., *o.a.a.*, s. 276-279.

¹⁶⁶ Gröning, L., *o.a.a.*, s. 277.

¹⁶⁷ Gröning, L., *o.a.a.*, s. 277-278.

¹⁶⁸ Gröning, L., *o.a.a.*, s. 278.

Frågorna hur etisk koherens i sammanhanget egentligen skall kunna uppnås och vad denna skall anses innebära konstateras i avhandlingen behöva omfattande diskussion. Det som dock föreslås för att uppnå etisk koherens i EU:s straffrättsliga kontext är utveckling av en koherent EU-gemensam straffrättsideologi. Principen att straffrätten skall förmedla klander och den straffrättsliga proportionalitetsprincipen framhävs som principer för straffrättens etiska koherens. Gröning anför att diskussionen om en EU-gemensam straffrättsideologi i det sammanhanget bör förstås som en diskussion om vilka handlingar som skall anses klandervärda som brott mot EU-medborgarnas gemensamma intressen och inte mot EU:s eller medlemsstaternas intressen. Vidare anføres att de straffnivåer som beslutas på EU-nivå i relation till ett krav på etisk koherens måste kunna motiveras utifrån en värdebas som kan anses gemensam för EU:s medborgare.¹⁶⁹

Denna diskussion tangerar uppsatsens ämne och bidrar med viktiga synpunkter på hur EU-rätten egentligen skall få påverka medlemsstaternas nationella rätt. I fall EU-rätten ger uttryck för värderingar som inte stöds av de enskilda medlemsstaternas nationella lagstiftning, är risken också stor att EU-rätten inte kommer att ges företräde framför den nationella rätten.

¹⁶⁹ Gröning, L., *o.a.a.*, s. 279.

7 Analys

7.1 Granskning av rambeslutet

Alltsedan formulerandet av Tammerforsslutsatserna 1999 har principen om ömsesidigt erkännande varit tongivande för det straffrättsliga samarbetet inom EU, vilket har utökats under det senaste decenniet. Tillskapandet av *rambeslutet om ett europeiskt verkställighetsbeslut och överförande av dömda personer mellan Europeiska unionens medlemsstater* ter sig därför naturligt, då rambeslutet bygger på principen om ömsesidigt erkännande. Rambeslutet innebär att EU:s medlemsstater skall erkänna varandras domar i större utsträckning än vad som gällt hittills. Uppsatsen har behandlat EU:s straffrättsliga utveckling under de senaste tio åren, för att placera rambeslutet i en historisk kontext samt utreda vad rambeslutets syfte är sett ur ett historiskt perspektiv. För att undersöka vilka skillnader som uppkommer i förhållande till gällande lagstiftning i Sverige redogjordes därefter för denna lagstiftning, innan en genomgång av rambeslutets viktigaste innehåll gjordes.

Inom ramen för uppsatsens sista kapitel skall uppsatsens huvudfrågeställning samt hjälpfrågeställningar besvaras. Då syftet med hjälpfrågeställningarna är att underlätta besvarandet av huvudfrågeställningen, skall dessa besvaras innan ställningstagande till den huvudsakliga frågeställningen¹⁷⁰ görs.

7.1.1 Rambeslutets syfte sett ur ett historiskt perspektiv

Den första hjälpfrågeställning som skall besvaras är: *Vad är syftet med rambeslutet sett ur ett historiskt perspektiv?* Det koncisa svaret är att rambeslutets övergripande syfte sett ur ett historiskt perspektiv är att vara ännu ett led i utvecklingen mot att ge principen om ömsesidigt erkännande större genomslag. Tammerforsslutsatserna var milstolpen som ändrade EU:s färdriktning mot ett område av frihet, säkerhet och rättvisa. Ikraftträdandet av Lissabonfördraget kommer att innebära ytterligare ett steg i riktningen mot att skapa ett sådant område. Den norm som skall gälla inom området är principen om ömsesidigt erkännande, vilken skall förverkligas på ett antal olika plan. Införandet av rambeslutet bidrar alltså till att ge principen om ömsesidigt erkännande genomslag inom det straffrättsliga EU-samarbetet.

Tidigare konventioner och andra rättsakter på det straffrättsliga området innebar inte någon skyldighet för den stat där den dömda var medborgare att ta emot denne, samt att det i de flesta fall uppställdes krav på den dömdes samtycke för att överförande skulle ske. Det nya rambeslutet medför att

¹⁷⁰ Innebär rambeslutet att det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden måste förändras?

överförande av straffverkställighet mellan EU:s medlemsstater underlättas i och med att en sådan skyldighet att ta emot egna medborgare föreligger respektive att krav på den dömdes samtycke inte föreligger. Valet att omvandla den utdömda påföljden till en nationell motsvarighet finns inte heller kvar för verkställighetsstaten i och med det nya rambeslutet. Svaret på frågan vad syftet med rambeslutet är sett ur ett historiskt perspektiv får i detta hänseende (utöver att vara ett led i utvecklingen med att förverkliga principen om ömsesidigt erkännande vilket nämndes i föregående stycke) anses vara att det bidrar till att underlätta överförande av straffverkställighet mellan EU:s medlemsstater, vilket är helt i linje med principen om ömsesidigt erkännande.

7.1.2 Skillnader i förhållande till gällande lagstiftning på EU-nivå

Den andra hjälpfrågeställningen som uppställts i uppsatsen och nu skall besvaras lyder enligt följande: *Vilka skillnader uppkommer i förhållande till gällande lagstiftning på EU-nivå i fall rambeslutet träder i kraft?* Svaret på frågan har delvis berörts i föregående stycke. Rambeslutet innebär att en medlemsstat blir skyldig att överta verkställighet då den dömden är medborgare i det egna landet. Samtycke krävs inte heller i dessa fall. Denna ordning underlättar naturligtvis överförande av straffverkställighet från en EU-medlemsstat till en annan. En skillnad som tydligt framstår är huruvida den dömdes samtycke krävs eller inte. Att det inte heller är möjligt för den verkställande staten att omvandla den utdömda påföljden till en nationell motsvarighet bidrar också till att det ömsesidiga erkännandet får genomslag.

Vid jämförelse med lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom framträder kravet på att det skall föreligga "synnerliga skäl" för att ett överförande skall kunna ske till respektive från Sverige som den största skillnaden i jämförelse med den ordning som rambeslutet innebär. Överförandekonventionen uppställer krav på att såväl den dömdes samtycke föreligger samt på att både domslandet och verkställighetslandet har samtyckt för att överförande skall kunna ske. Visserligen stadgar tilläggsprotokollet till överförandekonventionen respektive Schengenkonventionen undantag då den dömdes samtycke inte krävs, men dessa är såklart inte tillämpliga i de flesta fallen då överförande är aktuellt. Det handlar om de s.k. flykt- och utvisningsfallen. Överförande av straffverkställighet utan den dömdes samtycke kan således endast ske i ett slags extremsituationer enligt konventionerna. Överförande av straffverkställighet med stöd av brottmålsdomskonventionen sker väldigt sällan, varför dess betydelse också minskar. Dessutom inleds ett nytt domstolsförfarande i vilket en ny påföljd för den dömden meddelas. Detta förfarande tyder knappast på att det finns något ömsesidigt förtroende eller erkännande signatärstaterna emellan. Detta förtroende saknas i än större utsträckning inom ramen för samarbetet med internationella tribunaler och domstolar. Dessa utövar en stark kontroll även sedan den överförda straffverkställigheten har påbörjats.

De nämnda konventionerna innebär att den dömdes samtycke respekteras i stor utsträckning. Å ena sidan är det ur en human synvinkel lämpligt att respektera den dömdes uppfattning angående var denne vill verkställa sitt fängelsestraff. Å andra sidan kan det antas att den dömdes sociala återanpassning främjas i fall denne verkställer sitt straff i det land där den starkaste anknytningen finns. Det sistnämnda alternativet ter sig lämpligast, då den dömda kanske inte alltid själv är bäst lämpad att bedöma var återanpassningen smidigast kan ske. Den dömdes samtycke kommer endast att vara nödvändigt i fall grunden för överförande är nära anknytning till den verkställande staten.

Det faktum att man övergår från ett frivilligt system till ett mer obligatoriskt och tvingande förfarande är den skillnad som propositionen om Sveriges antagande av rambeslutet framhållit som den viktigaste. Det nya förfarandet kommer sannolikt att bidra till att överförande av straffverkställighet mellan medlemsstaterna ökar, varför principen om ömsesidigt erkännande därigenom förverkligas. Den ståndpunkt som propositionen presenterar ter sig därför välgrundad. Verkställighetslandet får inte heller omvandla den av domlandet utdömda påföljden till en nationell motsvarighet, vilket är en nyordning. Efter överförandet skall verkställigheten ske i den verkställande staten på samma sätt som en inhemsk frihetsberövande påföljd. Detta förfarande innebär att det uppstår en möjlighet att en dömd person kan få verkställa samma typ av straff på olika sätt beroende på om ett överförande av verkställighet sker eller inte. Det kan tänkas att förhållandena i fängelserna i ett land är strängare än i ett annat, varför orten för verkställighet får stor betydelse. I fall påföljdsomvandling skall ske kan en påföljd som i ett land ter sig för sträng omvandlas, varför verkställigheten också blir annorlunda än den ursprungligen tänkta. Att rambeslutet innebär att överföranden kommer att kunna ske enklare och snabbare än i dagsläget får ses som enbart positivt. Att förfarandet skall vara reglerat av tidsfrister förefaller självklart för att tillgodose principen om förutsebarhet i straffsystemet, men det är alltså en nyhet i och med rambeslutet.

Slutligen krävs inte dubbel straffbarhet för ett antal "listbrott", i fall de kan medföra en frihetsberövande påföljd eller åtgärd i minst tre år i den utfärdande staten. Ett praktiskt exempel på när denna bestämmelse kan bli problematisk för det straffideologiska värdegrundlaget hittas på listan över brott i artikel 7.1. På listan märks "deltagande i en kriminell organisation", vilket inte är kriminaliserat i Sverige. I fall deltagande i en kriminell organisation enligt t.ex. italiensk lagstiftning kan medföra en frihetsberövande påföljd eller åtgärd i minst tre år, innebär det att en svensk medborgare som har begått detta brott i Italien skulle kunna få verkställa sitt straff i Sverige, trots att deltagande i en kriminell organisation inte är ett brott enligt svensk lagstiftning. Denna nyordning tyder på att det svenska straffideologiska värdegrundlaget måste förändras. Värdegrundlaget bestämmer som bekant vilka gärningar som skall anses förkastliga och därmed kriminaliseras och åläggas straff. Vidare kan det förhålla sig så att den italienska lagstiftningen grundar sig på andra straffideologiska överväganden än den svenska, varför Sverige i och med rambeslutets ikraftträdande kan tvingas erkänna och verkställa en

dom vilken strider mot det svenska straffideologiska värdegrundlaget. En medlemsstat kan dock lämna en förklaring om att staten alltid kommer att kräva dubbel straffbarhet, oavsett undantagen i artikel 7.1. Denna regel kan tyckas märklig, då den undergräver syftet med rambeslutet. Det ömsesidiga erkännandet försvåras i fall medlemsstaterna fortsatt får kräva dubbel straffbarhet. Visserligen tillgodoser denna regel upprätthållandet av legalitetsprincipen, men stadgandet i artikel 7 blir tandlöst med undantaget i punkterna 3 och 4, samma artikel. Dessutom minskar rättssystemets förutsebarhet.

Det finns dock en möjlighet att anpassa en påföljd i de fall då påföljdens art eller längd är oförenlig med den verkställande statens lagstiftning. Det är inte möjligt att anpassa en påföljd så att den genom sin art eller sin strafflängd blir strängare än den påföljd som den utfärdande staten dömt ut. Det får anses betryggande, då en annan ordning skulle kunna innebära att repressionen blev kraftigare än den utfärdande staten avsett. För att få ändra påföljdens längd krävs att denna överstiger den strängaste påföljd som föreskrivs för liknande brott enligt den verkställande statens nationella lagstiftning. Detta utgör en säkerhetsventil för det straffideologiska värdegrundlaget. Det är åtminstone möjligt att minska strafflängden för en handling som inte utgör brott enligt nationell lagstiftning. Att det inte är möjligt att anpassa påföljdens längd så att den understiger den strängaste påföljden som föreskrivs för ett liknande brott enligt den verkställande statens lagstiftning förefaller rimligt, då straffsystemet annars skulle bli urholkat. Det finns ju ingen befogad anledning att reducera påföljdens längd så att den understiger den längd som verkställighetsstaten skulle ha dömt ut om brottet begåtts på det egna territoriet, enbart pga. att den har utdömts i ett annat land.

7.1.3 Skillnader i förhållande till gällande lagstiftning på nordisk nivå

I kapitel fyra behandlades den tredje hjälpfrågeställningen: *Vilka skillnader uppkommer i förhållande till gällande lagstiftning på nordisk nivå i fall rambeslutet träder i kraft?* Inom Norden har det inte funnits något krav på dubbel straffbarhet sedan 1960-talet. Ur denna synpunkt innebär inte rambeslutet någon förändring. Medborgarskap eller hemvist är krav som uppställs i den nordiska lagstiftningen för att överförande av straffverkställighet skall komma till stånd. Detta gäller även enligt rambeslutet. Enligt rambeslutet kan även andra medlemsstater komma i fråga för överförande av verkställighet i fall den medlemsstaten samtycker till överförande. Rambeslutet uppställer i vissa fall krav på den dömdes samtycke, vilket det nordiska samarbetet aldrig gör. Således är det nordiska samarbetet mer långtgående i detta avseende.

En väsentlig skillnad gentemot rambeslutet är att det nordiska systemet i dagsläget enbart omfattar överföranden av fängelsestraff och inte andra frihetsberövande påföljder. Det nordiska samarbetet är inte tvingande och uppställer inte heller några tidsfrister. Att en underrättelse enligt artikel 26.4 i rambeslutet lämnas torde inte medföra några större svårigheter att skilja på de fall då rambeslutet skall vara tillämpligt och när det nordiska samarbetet

skall vara det. Ett klargörande över när rambeslutet skall tillämpas i stället för det nordiska samarbetet kan dock underlätta i den praktiska tillämpningen. Det nordiska samarbetet kan troligen anses bredda och utöka målen för rambeslutet, då det inte är tvingande och inte uppställer några tidsfrister men ändå har fungerat sedan 1960-talet. Rambeslutets förenklade förfaranden och principer är till stor del redan förankrade i det nordiska samarbetet.

7.1.4 Rambeslutets konsekvenser för det straffideologiska värdegrundlaget

Den sista och femte hjälpfrågeställningen som återstår att besvara är: *Vilka blir konsekvenserna av rambeslutets implementering för det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden?* Svaret på denna frågeställning skall sökas i det tredje och det sjätte kapitlet. De konsekvenser som framstår som tydligast är att det kan bli möjligt att verkställa straff för handlingar som överhuvudtaget inte är kriminaliserade i de nordiska rättsordningarna. Exemplet ovan angående deltagande i en kriminell organisation under delkapitel 7.1.2 illustrerar problematiken. Att gärningar är kriminaliserade i en medlemsstat men inte i en annan kan bero på att det straffideologiska värdegrundlaget skiljer sig åt staterna emellan. Att då i enlighet med rambeslutet vara tvungen att erkänna en dom från en medlemsstat i vilken en annan straffideologisk uppfattning råder kan ses som att gå emot det egna straffideologiska värdegrundlaget. Följaktligen sker en förändring av detta, även om den är outtalad. Möjligheten att avge en förklaring om att dubbel straffbarhet skall krävas kan avhjälpa detta problem.

I delkapitel 7.1.2 behandlades de konsekvenser som en utomlands utdömd påföljds strafflängd kan få för det straffideologiska värdegrundlaget, i de fall längden vida överskrider den påföljds strafflängd som skulle ha utdömts i Sverige för motsvarande brott.

7.2 Det straffideologiska värdegrundlaget i förändring

I kapitel tre riktades intresse mot det faktum att ett överförande av straffverkställighet till (t.ex.) Sverige skulle kunna avse ett strängare fängelsestraff än vad motsvarande brott skulle ha gett i (t.ex.) Sverige. Detta förhållande föranleder frågan huruvida det straffideologiska värdegrundlaget måste förändras pga. den nya ordningen. Frågan skall besvaras i detta delkapitel. Huvudfrågeställningen i uppsatsen är: *Innebär rambeslutet om ett europeiskt verkställighetsbeslut och överförande av dömda personer mellan Europeiska unionens medlemsstater att det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden måste förändras?* För att kunna besvara huvudfrågeställningen så tydligt som möjligt kommer de nordiska länderna behandlas separat nedan. Sverige behandlas för sig medan Danmark och Finland behandlas tillsammans.

7.2.1 Sverige

Frågan som skall besvaras i detta delkapitel är: *Innebär rambeslutet att det straffideologiska värdegrundlaget i Sverige måste förändras?* Farhågan att det i Sverige kommer att kunna verkställas straff som är mycket längre än ett straff för motsvarande brott i Sverige tycks överdriven. Det finns vissa möjligheter att anpassa en påföljd som till art eller längd är oförenlig med den verkställande statens lagstiftning, varför orimligt långa straff vilka är oförenliga med det straffideologiska värdegrundlaget i Sverige troligen inte kommer att bli aktuella. I fall en medlemsstats värdegrundlag t.ex. bygger på idéerna om avskräckning genom inkapacitering och denna vill överföra straffverkställigheten av ett i medlemsstaten utdömt långt straff till Sverige, finns det alltså en möjlighet för Sverige att omvandla påföljden. I detta fall behöver alltså straffvärdegrundlaget i Sverige inte förändras för att vara förenligt med rambeslutet.

Det skall inte glömmas bort att Sverige också får möjlighet att "sprida" sitt eget straffideologiska värdegrundlag inom EU, då en svensk dom om frihetsberövande påföljder för personer med medborgarskap, hemvist eller nära anknytning till en annan EU-medlemsstat kan verkställas utomlands. Dessutom anges i propositionen att det för Sveriges del främst rör sig om denna sida av överförandet av verkställigheten; från Sverige till en annan EU-medlemsstat.

Problematiken med den dubbla straffbarheten har berörts ovan under delkapitel 7.1.4.

7.2.2 Danmark och Finland

I likhet med delkapitlet ovan är frågan som skall besvaras i detta delkapitel: *Innebär rambeslutet att det straffideologiska värdegrundlaget i Danmark respektive Finland måste förändras?* Svaret blir beroende av vilken medlemsstat som vill verkställa ett straff i Danmark eller Finland. Om domslandets rättsordning baseras på ett annat straffideologiskt värdegrundlag än den danska eller finska, kan det danska/finska rättssystemet tvingas ändra sitt straffideologiska värdegrundlag, åtminstone partiellt och tillfälligt i och med tillämpningen av rambeslutet. Möjligheten att tillämpa de ovan nämnda undantagen i rambeslutet finns i fall Danmark/Finland inte vill tolerera en sådan ändring av det straffideologiska värdegrundlaget.

7.3 Diskussion och slutsats

Innebär rambeslutet att det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden måste förändras? Det inte helt oväntade svaret är: det beror på. De undantag som har diskuterats i delkapitlen ovan innebär att rambeslutets påverkan på det straffideologiska värdegrundlaget begränsas. I fall undantagen inte tillämpas kommer det straffideologiska värdegrundlaget inom Norden att påverkas och behöva förändras, även om det enbart sker genom "tillfälliga förändringar" då utländska domar verkställs i den egna staten. I fall undantagen däremot tillämpas blir påverkan mindre.

EU:s målsättning har ända sedan Tammerforslutsatserna varit att skapa ett område av frihet, säkerhet och rättvisa. Principen om ömsesidigt erkännande har varit en viktig hörnsten i det arbetet. En förutsättning för principen om ömsesidigt erkännande anses vara att det inte sker någon kontroll av dubbel straffbarhet. Att inte kontrollera dubbel straffbarhet har hittills varit reserverat för vissa brottskategorier. Det finns en säkerhetsventil i och med att det trots avsaknaden av kravet på dubbel straffbarhet kan finnas skäl att vägra verkställighet av en viss åtgärd; t.ex. med hänsyn till mänskliga rättigheter. En annan säkerhetsventil är möjligheten att tillämpa dubbel straffbarhet för de s.k. listbrotten.

Skillnaderna mellan straffnivåerna inom Europa är betydande¹⁷¹, då det inte har genomförts någon harmonisering av straffsystemen i de enskilda medlemsstaterna. Det kan tyckas märkligt att ett rambeslut som det föreliggande framtas innan åtgärder vidtagits för att tillnärma medlemsstaternas straffnivåer. Men nu är så inte fallet. Rambeslutet är på väg att antas inom EU och medlemsländerna står inför faktum. En EU-medlemsstat bör sträva efter att förverkliga principen om ömsesidigt erkännande, pga. dess status inom unionen. Följaktligen bör också medlemsstaterna sträva efter att avskaffa kravet på dubbel straffbarhet för de brott som uppräknas i artikel 7.1. Som tidigare nämnts blir annars syftet med rambeslutet förfelat. Det kan tyckas vara för mycket begärt att acceptera att verkställighet av straff för handlingar som inte utgör brott enligt den nationella lagstiftningen skall ske på det egna territoriet, utan möjlighet att vägra samtycke eller omvandla påföljden till en nationell motsvarighet. Möjligheten finns dock att lämna en underrättelse enligt artikel 7.4 i rambeslutet; en möjlighet som också Sverige har utnyttjat. Underrättelsen är möjlig att återkalla, vilket innebär flexibilitet. I och med att strafflängden också är möjlig att anpassa i vissa fall, uppkommer inte heller några större betänkligheter med tanke på det straffideologiska värdegrundlaget i det avseendet.

¹⁷¹ <http://europa.eu/scadplus/leg/sv/lvb/l16032.htm>, 2/2 2009, kl. 15.30.

Bilaga A

Utdrag¹⁷² ur utkast till rambeslut

om tillämpning av principen av ömsesidigt erkännande på brottmålsdomar avseende fängelse eller andra frihetsberövande åtgärder i syfte att verkställa dessa inom Europeiska unionen.

EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA RAMBESLUT

med beaktande av fördraget om Europeiska unionen, särskilt artiklarna 31.1 a och 34.2 b,

med beaktande av initiativet från Republiken Österrike, Republiken Finland och Konungariket Sverige,

med beaktande av Europaparlamentets yttrande, och av följande skäl:

[...]

(9) Verkställighet av påföljden i den verkställande medlemsstaten bör förbättra den dömda personens möjligheter till social återanpassning. När den behöriga myndigheten i den utfärdande staten ska förvissa sig om att påföljden, genom verkställighet av påföljden i den verkställande staten, främjar syftet att underlätta den dömda personens sociala återanpassning, bör den beakta sådana faktorer som till exempel personens anknytning till den verkställande staten, frågan om han/hon anser den staten vara platsen för familjeband samt språkliga, kulturella, sociala eller ekonomiska och andra band till den verkställande staten.

[...]

(17) När det i detta rambeslut hänvisas till den stat där den dömda personen "bor", betyder det den ort till vilken denne har anknytning genom hemvist och faktorer som familj samt sociala eller yrkesmässiga band.

[...]

¹⁷² Utdraget är hämtat ur prop.2007/08:84, s. 46-70.

Artikel 3
Syfte och tillämpningsområde

1. Syftet med detta rambeslut är att fastställa regler enligt vilka medlemsstaterna, för att underlätta en social återanpassning av den dömda personen, ska erkänna en dom och verkställa påföljden.
2. Detta rambeslut är tillämpligt om den dömda personen befinner sig i den utfärdande eller den verkställande staten.
3. Detta rambeslut är endast tillämpligt på erkännande av domar och verkställighet av påföljder i den mening som avses i detta rambeslut. Om utöver påföljden, böter dömts ut och/eller beslut om förverkande meddelats, men ännu inte betalats, indrivits eller verkställts, ska detta inte hindra översändandet av en dom. Erkännandet och verkställigheten av sådana avgöranden om böter och förverkande i en annan medlemsstat ska grundas på de tillämpliga instrumenten mellan medlemsstaterna, särskilt rådets rambeslut 2005/214/RIF av den 24 februari 2005 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på bötesstraff och rådets rambeslut 2006/783/RIF av den 6 oktober 2006 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på beslut om förverkande.
4. Detta rambeslut ska inte påverka skyldigheten att iaktta de grundläggande rättigheter och de grundläggande rättsprinciper som återges i artikel 6 i fördraget.

[...]

Artikel 4
Kriterier för översändande av en dom och ett intyg till en annan medlemsstat

1. Förutsatt att den dömda personen befinner sig i den utfärdande staten eller i den verkställande staten och förutsatt att denna person gett sitt samtycke, om detta krävs enligt artikel 6, får en dom tillsammans med ett intyg i enlighet med artikel 5, översändas till någon av följande medlemsstater:
 - a) Den medlemsstat där den dömda personen är medborgare och där han eller hon bor, eller
 - b) Den medlemsstat där han eller hon är medborgare och till vilken medlemsstat, som dock inte får vara den stat där han eller hon bor, den dömda personen kommer att utvisas eller avvisas när han eller hon friges efter verkställigheten av påföljden på grund av ett utvisnings- eller avvisningsbeslut eller ett annat beslut om avlägsnande som ingår i domen eller i ett rättsligt eller ett administrativt beslut eller någon annan åtgärd som vidtas till följd av domen, eller

c) Annan medlemsstat än sådan medlemsstat som avses i a eller b, vars behöriga myndigheter samtycker till att få domen och intyget översänt till den medlemsstaten.

2. Översändandet av domen och intyget får ske när den behöriga myndigheten i den utfärdande staten efter samråd, i lämpliga fall, mellan de behöriga myndigheterna i den utfärdande och den verkställande staten, är förvissad om att verkställighet av påföljden i den verkställande staten skulle tjäna syftet att underlätta den dömda personens sociala återanpassning.

3. Innan domen och intyget översänds, får den behöriga myndigheten i den utfärdande staten på lämpligt sätt samråda med den behöriga myndigheten i den verkställande staten. Samråd är obligatoriskt i de fall som avses i punkt 1 c. I dessa fall ska den behöriga myndigheten i den verkställande staten utan dröjsmål underrätta den utfärdande staten om sitt beslut att samtycka eller inte samtycka till översändandet av domen.

4. Under detta samråd får den behöriga myndigheten i den verkställande staten avge ett motiverat yttrande till den behöriga myndigheten i den utfärdande staten, enligt vilket verkställande av påföljden i den verkställande staten inte skulle tjäna syftet att underlätta den dömda personens sociala och gynnsamma återanpassning till samhället. Om inget samråd har ägt rum får ett sådant yttrande avges utan dröjsmål när domen och intyget har översänts. Den behöriga myndigheten i den verkställande staten ska ta ställning till detta yttrande och besluta om intyget ska återkallas eller ej.

5. Den verkställande staten får på eget initiativ begära att den utfärdande staten översänder domen tillsammans med intyget. Den dömda personen får också begära att de behöriga myndigheterna i den utfärdande eller den verkställande staten inleder ett förfarande för att översända domen och intyget enligt detta rambeslut. Framställningar som görs enligt denna punkt ska inte medföra någon skyldighet för den utfärdande staten att översända domen tillsammans med intyget.

6. När medlemsstaterna genomför detta rambeslut ska de anta bestämmelser, som i synnerhet beaktar syftet att underlätta den dömda personens återanpassning, och som ska ligga till grund för deras behöriga myndigheter när dessa fattar beslut om att samtycka eller inte samtycka till översändandet av domen och intyget i fall enligt punkt 1 c.

7. Varje medlemsstat får, antingen när detta rambeslut antas eller därefter, till rådets generalsekretariat anmäla att dess förhandssamtycke enligt punkt 1c inte ska krävas för översändande av domen och intyget i förbindelserna med andra medlemsstater som gjort samma anmälan

a) om den dömda personen bor och sedan minst fem år är stadigvarande lagligt bosatt i den verkställande staten och kommer att få behålla sitt permanenta uppehållstillstånd i den staten, och/eller

b) om den dömda personen, i andra fall än dem som avses i punkt 1 a och b, är medborgare i den verkställande staten.

I de fall som avses i a ska permanent uppehållstillstånd betyda att den berörda personen

– är berättigad till permanent uppehållstillstånd i den berörda medlemsstaten i överensstämmelse med nationell lagstiftning som genomför den gemenskapslagstiftning som antagits på grundval av artiklarna 18, 40, 44 och 52 i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, eller

– har ett giltigt uppehållstillstånd som permanent eller varaktigt bosatt i den berörda medlemsstaten i överensstämmelse med den nationella lagstiftning som genomför den gemenskapslagstiftning som antagits på grundval av artikel 63 i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, när det gäller medlemsstater på vilka denna gemenskapslagstiftning är tillämplig, eller i enlighet med nationell lagstiftning, när det gäller medlemsstater på vilka den inte är tillämplig.

[...]

Artikel 6

Underrättelse till den dömda personen och dennes inställning

1. Utan att det påverkar tillämpningen av punkt 2, får en dom tillsammans med ett intyg endast överlämnas till den verkställande staten för erkännande och verkställighet av påföljden med den dömda personens samtycke i enlighet med den utfärdande statens lagstiftning.

2. Den dömda personens samtycke ska inte krävas, när domen tillsammans med intyget översänds

a) till den medlemsstat där den dömda personen är medborgare och där han eller hon bor,

b) till den medlemsstat till vilken den dömda personen kommer att utvisas eller avvisas när han eller hon friges efter verkställigheten av påföljden på grund av ett utvisnings- eller avvisningsbeslut eller ett annat beslut om avlägsnande som ingår i domen eller i ett rättsligt eller ett administrativt beslut eller någon annan åtgärd som vidtas till följd av domen,

c) till den medlemsstat till vilken personen har flytt eller på annat sätt återvänt på grund av ett stundande straffrättsligt förfarande mot honom eller henne i den utfärdande staten eller efter en fällande dom i den utfärdande staten.

3. I alla de fall där personen fortfarande befinner sig i den utfärdande staten ska denne ges tillfälle att muntligen eller skriftligen uttrycka sin inställning. Om den utfärdande staten anser det nödvändigt på grund av den dömda per-

sonens ålder eller fysiska eller psykiska tillstånd, ska hans eller hennes juridiska ombud ges tillfälle att yttra sig.

Den dömda personens uppfattning ska beaktas när frågan om översändande av domen tillsammans med intyget avgörs. Om personen har använt sig av den möjlighet som föreskrivs i denna punkt, ska den dömda personens inställning översändas till den verkställande staten, särskilt med hänsyn till artikel 4.4. Om personen har framfört sin uppfattning muntligen, ska den utfärdande staten se till att den verkställande staten har tillgång till den skriftliga uppteckningen av denna.

4. Den behöriga myndigheten i den utfärdande staten ska underrätta den dömda personen, på ett språk som han eller hon förstår, om att den har beslutat att översända domen tillsammans med intyget med hjälp av det standardformulär som anges i bilagan. Om den dömda personen befinner sig i den verkställande staten när detta beslut fattas, ska formuläret översändas till den verkställande staten, som ska underrätta personen om detta.

5. Punkt 2 a ska inte tillämpas i förhållande till Polen som utfärdande och verkställande stat i de fall där domen har meddelats innan fem år har förflutit räknat från den tidpunkt som anges i artikel 28.1. Polen får när som helst anmäla till rådets generalsekretariat att landet inte längre kommer att använda sig av detta undantag.

Artikel 7 *Dubbel straffbarhet*

1. Följande brott ska medföra erkännande av domen och verkställighet av påföljden enligt villkoren i detta rambeslut och utan kontroll av om det föreligger dubbel straffbarhet för gärningen, förutsatt att brotten, som de definieras i den utfärdande statens lagstiftning, är straffbara i den utfärdande staten och kan leda till en påföljd eller en annan frihetsberövande åtgärd i minst tre år:

- Deltagande i en kriminell organisation.
- Terrorism.
- Människohandel.
- Sexuellt utnyttjande av barn samt barnpornografi.
- Olaglig handel med narkotika och psykotropa ämnen.
- Olaglig handel med vapen, ammunition och sprängämnen.
- Korruption.

- Bedrägeri, inbegripet bedrägeri som riktar sig mot Europeiska gemenskapernas ekonomiska intressen enligt konventionen av den 26 juli 1995 om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen TPF1FPT.
- Tvätt av vinning av brott.
- Penningförfalskning, inklusive förfalskning av euron.
- IT brottslighet.
- Miljöbrott, inbegripet olaglig handel med hotade djurarter och hotade växtarter och växtsorter.
- Hjälptill olovlig inresa och olovlig vistelse.
- Mord och grov misshandel.
- Olaglig handel med mänskliga organ och vävnader.
- Människorov, olaga frihetsberövande och tagande av gisslan.
- Rasism och främlingsfientlighet.
- Organiserad stöld eller väpnat rån.
- Olaglig handel med kulturföremål, inbegripet antikviteter och konstverk.
- Svindleri.
- Beskyddarverksamhet och utpressning.
- Förfalskning och piratkopiering.
- Förfalskning av administrativa dokument och handel med sådana förfalskningar.
- Förfalskning av betalningsmedel.
- Olaglig handel med hormonpreparat och andra tillväxsubstanser.
- Olaglig handel med nukleära och radioaktiva ämnen.
- Handel med stulna fordon.
- Våldtäkt.
- Mordbrand.
- Brott som omfattas av den internationella brottmålsdomstolens behörighet.

– Kapning av flygplan eller fartyg.

– Sabotage.

2. Rådet får, efter att ha hört Europaparlamentet i enlighet med artikel 39.1 i fördraget, när som helst enhälligt besluta att lägga till andra kategorier av brott i förteckningen i punkt 1. Rådet ska på grundval av den rapport som det erhåller i enlighet med artikel 28.4 i detta rambeslut bedöma om förteckningen ska utvidgas eller ändras.

3. När det gäller andra brott än de som omfattas av punkt 1 får den verkställande staten låta erkännande av domen och verkställighet av påföljden förenas med villkoret att de gärningar som föranlett domen ska utgöra ett brott enligt den verkställande statens lagstiftning, oberoende av brottsrekvisit eller brottets rättsliga rubricering.

4. Varje medlemsstat får vid tidpunkten för detta rambesluts antagande eller senare genom en förklaring till rådets generalsekreterare ange att den inte kommer att tillämpa punkt 1. En sådan förklaring får när som helst återkallas. Förklaringar eller återkallanden av dessa ska offentliggöras i Europeiska unionens officiella tidning.

Artikel 8

Erkännande av domen och verkställighet av påföljden

1. Den behöriga myndigheten i den verkställande staten ska erkänna en dom som har översänts i enlighet med artikel 4 och i enlighet med förfarandet i artikel 5 och omedelbart vidta alla nödvändiga åtgärder för verkställighet av påföljden, såvida inte denna myndighet beslutar att åberopa något av skälen för att vägra erkännande eller verkställighet enligt artikel 9.

2. Om påföljdens längd är oförenlig med den verkställande statens lagstiftning, får den behöriga myndigheten i den verkställande staten endast besluta att anpassa påföljden om påföljden överstiger det strängaste straff som föreskrivs för liknande brott enligt den nationella lagstiftningen. Den anpassade påföljden får inte understiga det strängaste straff som föreskrivs för liknande brott enligt den verkställande statens nationella lagstiftning.

3. Om påföljdens art är oförenlig med den verkställande statens lagstiftning, får den behöriga myndigheten i den verkställande staten anpassa påföljden till ett straff eller en åtgärd som i dess egen lagstiftning föreskrivs för liknande brott. Ett sådant straff eller en sådan åtgärd ska så nära som möjligt motsvara den påföljd som utdömts i den utfärdande staten och påföljden får inte omvandlas till bötesstraff.

4. Den anpassade påföljden får inte i förhållande till sin art eller längd vara strängare än den påföljd som utdömts i den utfärdande staten.

Artikel 9
Skäl för att inte erkänna en dom och verkställa en påföljd

1. Den behöriga myndigheten i den verkställande staten får vägra att erkänna domen och verkställa påföljden, om

a) det intyg som avses i artikel 4 är ofullständigt eller uppenbarligen inte motsvarar domen och inte har kompletterats eller korrigerats inom en rimlig tidsfrist som den verkställande myndigheten har bestämt,

b) de kriterier som anges i artikel 4.1 inte är uppfyllda,

c) verkställighet av påföljden skulle strida mot principen om *ne bis in idem*,

d) i fall som avses i artikel 7.3 och, såvida den verkställande staten har lämnat en förklaring enligt artikel 7.4, i fall som avses i artikel 7.1, domen avser gärningar som inte skulle utgöra ett brott enligt den verkställande statens lagstiftning. När det gäller skatter och andra avgifter, tullar och valutatransaktioner får dock verkställighet av domen inte vägras av det skälet att den verkställande statens lagstiftning inte föreskriver samma typ av skatter eller avgifter eller att den inte innehåller samma slags bestämmelser om skatter och andra avgifter, tullar och valutatransaktioner som den utfärdande statens lagstiftning,

e) verkställighet av påföljden har preskriberats enligt den verkställande statens lagstiftning,

f) det enligt lagen i den verkställande staten föreligger immunitet, som gör det omöjligt att verkställa påföljden,

g) påföljden har ådömts en person som enligt lagen i den verkställande staten på grund av sin ålder inte kan göras straffrättsligt ansvarig för de gärningar som domen avser,

h) mindre än sex månader av påföljden återstår att avtjäna vid den tidpunkt när domen tas emot av den behöriga myndigheten i den verkställande staten,

i) domen meddelades i personens utevaro, såvida det inte i intyget anges att personen kallats personligen eller via en företrädare med behörighet enligt den utfärdande statens nationella lagstiftning underrättats om tid och plats för de rättsliga förfaranden som ledde till att domen meddelades i personens utevaro eller att personen har meddelat en behörig myndighet att han eller hon inte motsätter sig saken,

j) den verkställande staten innan ett beslut fattas i enlighet med artikel 12.1 gör en framställning i enlighet med artikel 18.3 och den utfärdande staten i enlighet med artikel 18.2 g inte samtycker till att den berörda personen åtalas, döms eller på annat sätt berövas sin frihet i den verkställande staten för

något annat brott, som begicks före överförandet, än det brott för vilket personen överförts,

k) den påföljd som ådömts omfattar en åtgärd som innebär psykiatrisk vård eller hälso- och sjukvård eller annan frihetsberövande åtgärd som, trots artikel 8.3, inte kan verkställas av den verkställande staten i enlighet med rättssystemen eller hälso- och sjukvårdssystemen i den medlemsstaten,

l) domen avser straffbara gärningar som enligt den verkställande statens lagstiftning anses ha begåtts helt eller till stor eller väsentlig del på dess territorium eller på en plats som kan likställas med dess territorium.

2. Ett beslut enligt punkt 1 l som rör brott som delvis har begåtts på den verkställande statens territorium eller på en plats som kan likställas med dess territorium ska fattas av den behöriga myndigheten i exceptionella fall där de specifika omständigheterna i varje enskilt fall ska beaktas och där särskild hänsyn ska tas till om brottet till stor eller väsentlig del har begåtts i den utfärdande staten.

3. I de fall som avses i punkt 1 a, b, c, i, k och l ska den behöriga myndigheten i den verkställande staten, innan den fattar ett beslut om att inte erkänna domen och verkställa påföljden, på lämpligt sätt samråda med den behöriga myndigheten i den utfärdande staten och i tillämpliga fall anmoda denna att utan dröjsmål tillhandahålla alla nödvändiga ytterligare upplysningar.

[...]

Artikel 17

Lag som reglerar verkställigheten

1. Verkställigheten av en påföljd ska regleras enligt lagen i den verkställande staten. Myndigheterna i den verkställande staten ska, om inte annat följer av punkterna 2 och 3, ha behörighet att besluta om genomförandet av verkställigheten och att fastställa alla åtgärder i samband därmed, inklusive grunderna för förtida eller villkorlig frigivning.

2. Den behöriga myndigheten i den verkställande staten ska från den frihetsberövande påföljden dra av den tid som den dömda personen redan avtjänat som frihetsberövad i anledning av det brott som låg till grund för domen.

3. Den behöriga myndigheten i den verkställande staten ska på begäran underrätta den behöriga myndigheten i den utfärdande staten om tillämpliga bestämmelser om förtida eller villkorlig frigivning. Den utfärdande staten kan samtycka till att tillämpa sådana bestämmelser eller återkalla intyget.

4. Medlemsstaterna får fastställa att de vid beslut om förtida eller villkorlig frigivning får ta hänsyn till de bestämmelser i nationell lagstiftning som den utfärdande staten angivit enligt vilka personen är berättigad till villkorlig frigivning vid en viss tidpunkt.

[...]

Artikel 26

Förhållande till andra avtal och överenskommelser

1. Bestämmelserna i detta rambeslut ska, utan att det påverkar deras tillämpning i förbindelserna mellan medlemsstater och tredjeland eller deras tillämpning under övergångsperioden enligt artikel 27, den ...[datum införs senare] ersätta motsvarande konventionsbestämmelser som gäller förbindelserna mellan medlemsstaterna:

– Den europeiska konventionen om överförande av dömda personer av den 21 mars 1983 och tilläggsprotokollet till denna av den 18 december 1997.

– Den europeiska konventionen om brottmålsdoms internationella rättsverkningar av den 28 maj 1970.

– Avdelning III, kapitel 5, i tillämpningskonventionen av den 19 juni 1990 till Schengenavtalet av den 14 juni 1985 om gradvis avskaffande av kontroller vid de gemensamma gränserna.

– Konventionen mellan Europeiska gemenskapernas medlemsstater om verkställighet av utländska domar i brottmål av den 13 november 1991.

2. Medlemsstaterna får fortsätta tillämpa de bilaterala eller multilaterala avtal eller överenskommelser som är i kraft när detta rambeslut antas, i den mån de gör det möjligt att fördjupa eller vidga rambeslutets målsättningar och bidrar till att ytterligare förenkla eller underlätta förfarandena för verkställighet av påföljder.

3. Medlemsstaterna får ingå bilaterala eller multilaterala avtal eller överenskommelser efter det att detta rambeslut har trätt i kraft, i den mån dessa avtal eller överenskommelser gör det möjligt att fördjupa eller vidga rambeslutets målsättningar och bidrar till att ytterligare förenkla eller underlätta förfarandena för verkställighet av påföljder.

4. Medlemsstaterna ska, inom tre månader efter det att detta rambeslut har trätt i kraft, underrätta rådet och kommissionen om de gällande avtal och överenskommelser enligt punkt 2 som de önskar fortsätta att tillämpa. Medlemsstaterna ska även underrätta rådet och kommissionen om nya avtal eller överenskommelser enligt punkt 3, senast tre månader efter att de har undertecknats.

[...]

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Betänkanden

Justitieutskottets betänkande 2007/08:JuU23.

Departementsserien

Ds. 2008:1

Faktapromemorior

2004/05:FPM58 (se Internetadress nedan)

Propositioner

Prop. 2007/08:84.

Prop. 2007/08:168.

Protokoll

Riksdagens protokoll 2007/08:122.

Remisser

Träskman, Per Ole, Remiss: Departementspromemorian "Lag om europeisk arresteringsorder och överlämnande för brott inom EU" (Ds 2002:62).

Skrivelser

Skr. 2004/05:60.

Skr. 2007/08:85.

EU

EUT C 150, 21.6.2005, s. 1, Celex 52005IG0621.

GREEN PAPER on the approximation, mutual recognition and enforcement of criminal sanctions in the European Union, COM (2004)334 final [GREEN PAPER].

Internet

EUR-Lex,

EGT C 19, 23.1.1999,

<http://eur-lex.europa.eu>, 7/12 2007, kl. 16.45.

KOM(2004)334 slutlig, Grönbok om tillnärmning, ömsesidigt erkännande och verkställighet av straffrättsliga påföljder i Europeiska unionen,

[http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sv/com/2004/com2004_0334sv01.pdf)

[lex.europa.eu/LexUriServ/site/sv/com/2004/com2004_0334sv01.pdf](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sv/com/2004/com2004_0334sv01.pdf), 4/12 2007, kl. 11.45.

EUT C 306, 17.12.2007,
<http://eur-lex.europa.eu>, 13/11 2008, kl. 14.41.

Europa – EU: s rättsportal,
http://europa.eu/pol/justice/overview_sv.htm, 29/11 2007, kl. 15.34.

http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/index_sv.htm, 22/7 2008, kl. 16.05.

http://europa.eu/scadplus/treaties/eec_sv.htm, 23/7 2008, kl. 12.47.

http://europa.eu/lisbon_treaty/index_sv.htm, 23/11 2008, kl. 15.45.

<http://europa.eu/scadplus/leg/sv/lvb/116032.htm>, 2/2 2009, kl. 15.30.

Europaparlamentet,
http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_sv.htm, 30/11 2007, kl. 11.40.

Europarådet,
<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=112&CM=1&DF=1/12/2009&CL=ENG>, 12/1 2009, 11.16.

Europeiska kommissionen,
http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/intro/fsj_intro_en.htm, 3/12 2007, kl. 14.49.

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/doc/hague_programme_en.pdf, 3/12 2007, kl. 16.07/23/4 2008, kl. 14.36.

http://ec.europa.eu/anti_fraud/index_sv.html, 27/10 2008, kl. 19.08.

http://ec.europa.eu/news/economy/081212_1_sv.htm, 10/1 2009, 18.36.

Europeiska unionens råd,
<http://www.consilium.europa.eu/showPage.asp?lang=sv&id=1296&mode=g&name=>, 23/5 2008, kl. 18.10.

EU-upplysningen,
<http://www.eu-upplysningen.se/Aktuellt/Lissabonfordraget/Behandling-av-Lissabonfordraget-i-EU-landerna/>, 2/2 2009, 14.35.

Finlex,
<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1889/18890039001>, 9/1 2009, kl. 15.30.

Lagrådets webbplats,
<http://www.lagradet.se/yttranden2008.htm>, 1/10 2008, kl. 12.48.

Regeringen,
<http://www.regeringen.se/sb/d/2829>, 16/5 2008, kl. 12.24.

<http://www.regeringen.se/sb/d/9242>, 22/7 2008, kl. 13.57.
<http://www.regeringen.se/sb/d/1916/a/12526>, 27/10 2008, kl. 19.01.

<http://www.regeringen.se/sb/d/6784/a/117335>, 10/1 2009, kl. 18.23.

<http://www.regeringen.se/sb/d/3213/a/117591>, 10/1 2009, kl. 18.45.

Regeringskansliet,

<http://www.regeringen.se/sb/d/1915/a/12522>, 15/4 2008 kl. 18.27/16/4
2008, kl. 15.46/9/9 2008, kl. 17.46/23/10, kl. 19.08.

Riksdagen,

<http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=3120&doktyp=betankande&bet=2007/08:JuU23>, 2/10 2008, kl. 17.08.

http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=10&doktyp=fpm&rm=2006/07&bet=FPM69&dok_id=GU06FPM69, 17/10 2008, kl. 14.21.

<http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=7160&datum=11/20/2008#3948>, 23/11 2008, kl. 14.55.

http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=251&dok_id=GS06FPM58&rm=2004/05&bet=FPM58, 30/11 2007, kl. 16.28/23/4 2008, kl. 14.10.

Litteratur

Böcker

- Asp, Petter *EU & Straffrätten. Studier rörande den europeiska integrationens betydelse för den svenska straffrätten*, Iustus Förlag, Uppsala 2002.
- Bondesson, Ulla V. *Crime and Justice in Scandinavia*, Thomson, Köpenhamn 2005.
- Frände, Dan, *Allmän Straffrätt*, 3:e uppl., Dan Frände och juridiska fakulteten vid Helsingfors universitet, Helsingfors 2004.
- Greve, Vagn & Vestergaard, Jørn, *Strafansvar*, 4:e utgåvan, 1:a uppl., Jurist- og Økonomforbundets Forlag, Köpenhamn 2002.
- Gröning, Linda *EU, staten och rätten att straffa - Problem och principer för EU:s straffrättsliga lagstiftning*, Linda Gröning och Santéus Förlag, Stockholm 2008.

- Györki, Iréne,
Sjögren, Peter A. *Bonniers svenska ordbok*, Bonnier Fakta Bokförlag AB, Stockholm 1991.
- von Hirsch, Andrew &
Ashworth, Andrew *Proportionate Sentencing - Exploring the Principles*, Oxford University Press, New York 2005.
- Häthén, Christian *Straffrättsvetenskap och kriminalpolitik - De europeiska straffteorierna och deras betydelse för svensk strafflagstiftning 1906-1931 - Tre studier*, Lund University Press, Lund 1990.
- Jareborg, Nils *Allmän Kriminalrätt*, författaren och Iustus Förlag AB, Uppsala 2001. [cit. Jareborg 2001].
- Jareborg, Nils *Straffrättsideologiska fragment*, författaren och Iustus Förlag AB, Uppsala 1992. [cit. Jareborg 1992].
- Jareborg, Nils &
Zila, Josef *Straffrättens påföljdslära*, 2:a upplagan, författarna och Norstedts Juridik, Stockholm 2007.
- Langsted, Lars Bo,
Greve, Vagn
Garde, Peter *Criminal Law Denmark*, 2:a uppl., Djøf Publishing/Jurist- og Økonomforbundets Forlag, Danmark 2004.
- Lernestedt, Claes *Kriminalisering - problem och principer*, författaren och Iustus Förlag AB, Uppsala 2003.
- Mathiesen, Thomas *Kan fengsel forsvaras?*, Pax Forlag a.s., Oslo 1987. Svensk översättning: Forsén, Bosse, *Kan fängelset försvaras?*, Bokförlaget Korpen, Göteborg 1988.
- Nordstedts svenska ordbok*, Språkdata, Sture Allén och Nordstedts Ordbok AB (Nordstedts Förlag AB), WSOY, Finland 1999.
- Straffrättslig jurisdiktion i Norden*, Köbenhavn: Nordisk Ministerråd; Stockholm: Allmänna förl. [distr.] 1992.

Artiklar

- Aspelin, Erland "Straffets grunder - historisk bakgrund". I: *SvJT* 1999, s. 108-131.
- von Hirsch, Andrew & Jareborg, Nils "Straff och proportionalitet". I: *NTfK* 1987, s. 300-324.
- Nuotio, Kimmo "Straffrätten europeiseras". I: *NTfK* 2001, nr 4, s. 289-308, samt i kursmaterial för JSR 804 – *Straffrätten i ett europeiskt perspektiv*, s. 19-29.
- Träskman, Per Ole "'Corpus Juris' - Ett frestande eller ett främmande förslag till en enhetlig europeisk rättssfär?". I: *NTfK* 1997, s. 262-277. [cit. Träskman 1997].
- Träskman, Per Ole m.fl. "Tio år med straffvärdet". I: *NTfK* 2000, s. 136-153. [cit. Träskman 2000].
- Träskman, Per Ole "Samma straff för lika brott – strävandena att uppnå en enhetlig rättstillämpning inom Europa". I: *Rikosoikeudellisia Kirjoituksia VII* 2003, s. 303-316, samt i kursmaterial för JSR 804 – *Straffrätten i ett europeiskt perspektiv*, s. 45-52. [cit. Träskman 2003].
- Träskman, Per Ole "Vad gör vi med den europeiska kriminalpolitiken?". I: *SvJT* 2005, s. 859-875. [cit. Träskman 2005].
- Träskman, Per Ole Kompendium utdelat under Träskmans föreläsning i april 2007, *Straffrätten inom EU – En harmonisering av straffsystemen*. [cit. Träskman 2007].
- Wersäll, Fredrik "Straffrättsligt samarbete inom Europeiska Unionen". I: *SvJT* 1997, s. 416-425.